

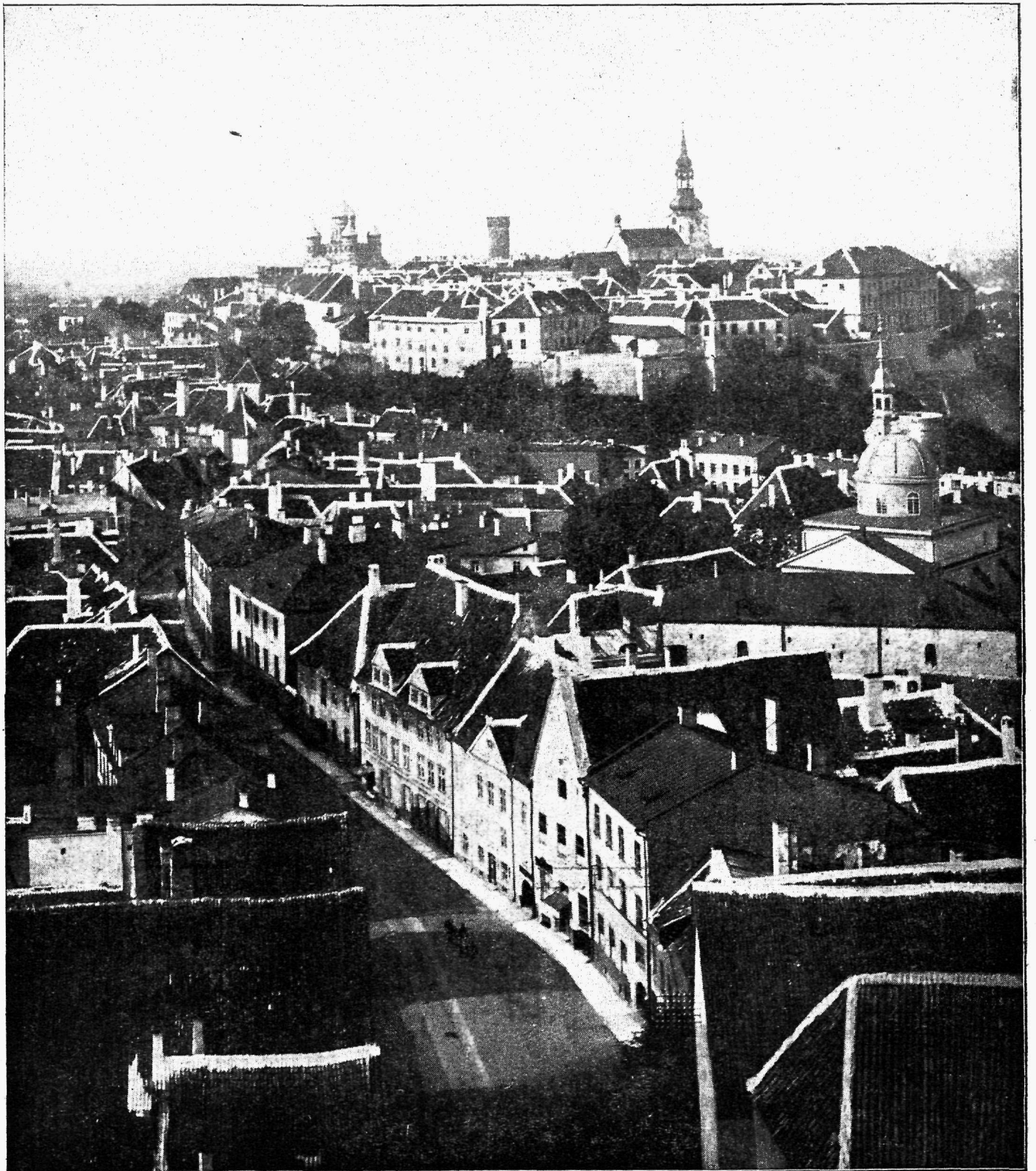
Spetsiaalne fond

1907

ODAMEES

NR. 3 (36) / 1928

V AASTAKA'IK

Moe-, pudu- ja pesuäri **Vennad Lepp**

Tartus, Kaubahoov nr. 2, telefon 4-81

Alaliselt rikkalik valik: valgeid ja värvilisi triiksärke, tennisärke, kraesid, manshette, kaelasidemeid, trakse, kindaid, siidi ja siidifloor sukki ja sokke, meester. ja naister. pesu, võimlemis- ja ujumistrikoosid, trikoopesu, naister. koetud jakke ja veste, meesterahva veste, sveaterid, laste- ja spordikostüüme, pitse, pesatse ja kõiksuguseid moe-, pudu- ja pesukaupu. — Päeva- ja vihmavarje. — Jalutuskeppe. — Tenniskingi. — Käsitööniite D. M. C. ja C. B. — Võimlemis- ja toakingi. — Kalosse.

■■■■■■■■■■ Igasugune korralik auruga riiete voltimine ■■■■■■■■■■

Hinnad võistlemata!
Müük suurel ja väikesel arvul

- 1) **„ODAMEES“ on esimene ja ainus** ajakiri Eestis, mis sisult ja välimuselt võistelda võib paremate väljamaa ajakirjadega.
- 2) **„ODAMEES“ on ainus soliid rahvalik** ajakiri Eestis, mis ei aja taga äärmusi, vaid on huvitav ja loetav nii noorele kui vanale, nii linna- kui maaelanikule, nii haritlasele kui lihtsamalegi töölisele.
- 3) **„ODAMEHE“ sisu on väärtuslik ega vanane**, mida võimaldab suurem hääde kaastööliste kogu kui on ühelgi teisel Eesti ajakirjal.
- 4) **„ODAMEES“ on kõige pildirikkam** ajakiri Eestis, 1627 pilti seni ilmund «Odamehe» 1170-l leheküljel.
- 5) **„ODAMEES“ on võrdlemisi kõige odavam** ajakiri Eestis, arvesse võttes tema suurust, sisu väärtust ja lugemismaterjali huvitavust.
- 6) **„ODAMEES“ ei tohi puududa üheski majas**, ühelgi laual, üheski raamatukogus. Tellitagu «Odamees» käesoleva aasta pääle, ostetagu endiseid väärtuslikke aastakäikusid!
- 7) **„ODAMEHE“ reklaam on võistluseta**, sest ajakirja jäädava väärtuse ja nägusa välimuse tõttu hoitakse numbrid alles, jäävad aastate viisi kestvaks lauakaunistuseks ja paremaks ajaviiteks, nii et tema kuulutustel võrdlemata suurem mõju on kui harilikel ajalehekuulutustel.

Laulupidu – rahva võidupüha!

Nagu mingi salavõim toob kokku üle maa kümned tuhanded ja paneb kogu selle rahvamurru Vanemuise helide teenistusse. Laulupeod — need on kuidagi eesti naise ja mehe südamel külge kasvanud, muutunud mingiks paratamatuks tarviduseks, teiseks leivaks, milleta võiks jääda eluaskeldusis nälga ja jõuetuks.

Igal aastal ollakse koos kihelkondade, veelgi väiksemate ja suuremate üksuste kaupa ja paisatakse rõkatusi taeva alla. Ei saa siis enam keegi koju jääda, kui on koos kogu maleva üle maa — on ju see tõepoolest mingi salajõuline iha, mis näiteks paar aastat tagasi Tartumaa laulupeo muutis peaaegu ülemaaliseks nii ulatuslikult kui sisuliselt.

Iga inimene tarvitab keset oma tavalist argipäev-elu veidikese kiirgavusse. Samuti terve rahvaski — hüpe laulujumala manu on hingevajadus, sisemine sund taanduda momentideks äkke tagant ja panna helisema kandlid.

Seepärast — vast ei olegi suurem õnnetus, kui mõni laul kontrapunktilt nihutab laululava-kolossi natuke viltu, kui väljendus ja tõlgitsemine peenikese kunsti seisukohalt annab nii või teisiti karedamagi arvustuse. See poleks kaugelgi märgitavam puudus laulupeo kordaminekus, see võib isegi paratamatult juhtuda — laulupüha mõte ja tuum seisab ikkagi hoopis muus.

Laulupidu — see on rahvapüha kõige laialdasemas mõttes. Siin leiab enesele väljenduse rahva tukslev süda, püüid ja iha paremale, kõrgemale, mõtte ja aate ilma haritippudele.

On ju päris õige, et aateist ja muust kõrgemast unistusilmast ei saa kõhtu täis, need ei toida ühtki orgaanilist keha — selleks austame ikkagi hoopis maisemat materjali. On aga veel rohkem õige, et ainult oma nõuetavale toidumoonale elamine ja pühendumine sellele täiemäärselt ei loo ühtgi inimkogu rahvaks, pidevaks, püsivaks tervikuks, jõuliseks võimuks, kultuurseks liikmeks teiste rahvaste peres.

Selleks viimaseks ongi nii hädapärane too «kõrgem lend». See puhastab ja väetab vaimu, kisub ohakad ja okkad, kitskub umbrohu ja asjatud liigkasvud — tõstab rahva kõrgemale ja õilsamale siseelule, enese sügavamale äratundmisele.

Kui lippude lehvides koguneb kiilutuna täis määratu väli — ühed laulma, teised osa saama, siis on selles laulus terve rahva hõisk tahtmisele elada, rõõmule olla omal maakamaral. See on võitleja rahva võidupüha, rahva tervise ja jõu ühine avaldus.

Oleme nende võidupühade juba üheksandas astmes. Kui esimesele üld-laulupeole kogusime vargsi ja salaja, jala ja hobusetukaga kaugete maade tagant tulime hiljukesi, kannel põues ja rõõm varjatud tummade silmade taha, siis — millised avarusused on avastatud praegusel hetkel meie olemasolu rõõmu tagamail!

Nüüd on avatud kõik teed eneseväljenduseks. Laulu kaudu oleme leidnud sellele kõigemõjukama ja otstarbekohasema tee. Olgu eelseisevgi võidupüha laulujumala kaudu krooniks eelmistele, krooniks kõigile aatelistele ja kultuursetele saavutustele!

Laulupidu — kogu rahva võidupüha, sisu ja tuuma hõiskav leelo!

JÕGEVA ÜHISPANK

Jõgeva alevis, Jõgeva Majand.-Ühisuse majas

Äritunnid kell 10–12

Telefon nr. 45

VÕTAB

raha hoiale ja maksab hoisusummade päält ajakohast protsenti.

ANNAB

laenusid oma liikmetele mitmesuguste kindlustuste vastu ja toimetab igasugu panga operatsioone.

Panga juures asub Eesti Kindlustuse Seltsi agentuur, kus võetase vastu

**igasugu tule- ja murdvarguse- vastu
kindlustust ja elukindlustust**

Kuurort Kuresaare

Eestis

Saaremaal

Hooaeg 1. juunist 15. septembrini

Parim kuurort Eestis. Mudaga arstimine Tartu Arstiteaduslikel näitusel 1 auhinnaga kroonitud.

Kuresaares arstitakse hääde tagajärgedega: ägedat ja pikalist jooksjahaigust, liigete kangestusi, kondiüdi ja näärmete tiisikust, iseäranis lastel, ergukava haigusi, erkude valusid, nõrkusi ja halvatusi. Naistehaigusi, pikalisi naha- haigusi, verevaesust ja üleüldist nõrkust pääle raskete haiguste läbipõdemist.

Saadaval: muda-, soola-, männiekstrakti-, söehappe-, hapniku- ja elektrivannid ning massaash.

Vannide hinnad on odavad.

Hooaja jooksul mängib igapäev sõjaväe orkester.

Laialdane park ja mererand, soe merevesi suplemiseks, pehme kliima, ilus Saaremaa loodus.

Odavad korterid ja pansioonid.

Ühendust peavad: Kuresaare ja Tallinna liinil — aurikud «Eestimaa» ja «Grenen», Rohuküla ja Kuresaare liinil — «Eestimaa», Kuresaare-Pärnu liinil — «Vasa».

Lähemaid teateid saab Kuresaare linnavalitsusest. Broshüüre saab Tallinnas ja Tartus Eesti Reisibüroos.

Kuusaare Linnavalitsus.

Rakvere Ühispank

Rakveres, Lai tän. 17, omas majas, teisel korral
Telefonid: Juhatuse 110 / Üldine 164

Virumaa suurim ja vanim ühistegeline rahaasutus

Kodus seisev raha

ei kannu mingisugust protsenti, võib varastele saagiks langeda,
võib tuleõnnetuse puhul hukka saada

Sellepärast kõik raha RAKVERE ÜHISPANKA hoiule, kuis maksetakse jooksva arvel 6⁰/₀, tähtajalisel arvel kuni 9⁰/₀, ja kust tarbekorral raha igal ajal kätte saab

**Ühispank annab laenu igasugusel kujul ja kindlustusel
Ühispank toimetab kõiki panga operatsioone**

Pildileht „Odamees“

on oma huvitava ja mitmekesise ja väärtusliku sisu tõttu saand loetavamaks ja armatatavamaks ajakirjaks Eestis. Et vahepeäl ajakirja „Odamehe“ ilmumine mitmesugustel põhjustel katkestatud oli, ja meie lugejaskonnal vääriline ajakiri puudus, moodustus ajakirja sõpradest kogu ajakirja „Odamehe“ edaspidiseks väljaandmiseks.

1928. a. pääle ilmub ajakiri „Odamees“ uuel väljaandel, kuid endisel toimetusel, jätkates omi laiemas lugejaskonnas tõsist hindamist leidnud traditsioone.

Meie kaastöölise ringkond on suurem ja mitmekesisem kui ühelgi teisel ajakirjal Eestis. Selle tõttu on meil võimalik oma lugejaile anda seda kõige paremat.

Sisult muutub ajakiri võimalikult elavamaks ja mitmekesisemaks. Avame uusi osakonde, millisenä juba esineb „Isikuloolisi anekdoote“.

Eriolist rõhku tahame panna pildirohkusele, milleks oleme kokkuleppeid sõlmind väljamaa ajakirjadega.

1928. a. ilmub „Odamehes“ Mayne Reid'i suur, põnev romaan „Lendav Hollandlane“. Sama autori romaani „Päätä ratsaniku“ järele, mis varem meie ajakirjas ilmund, võivad lugejad juba aimata meie uue romaani ülipõnevust.

Trükitööliste streigi järele ilmub „Odamees“ korralikult kord kuus.

„Odamehe“ tellimishind on 1928. aastal

$\frac{1}{1}$ aastas (12 nrt) — 5 kr.

$\frac{1}{2}$ aastas (6 „) — 2 kr. 75 s.

Üksiku numbri hind 50 snt.

Tellimise aadress: Tartu, Ajakiri „Odamees“.

Tellimisi võtavad ühtlasi vastu kõik Eesti Vabariigi postkontorid ja suuremad raamatukauplused.

Kolmas Tartu Laenu- & Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg nr. 8 — Tel. nr. 99

Avatud igal äripäeval kella 10—2

Ühisus on asutatud 1913. aastal ja kuulub vanemate Eesti ühistegeliste rahaasutuste hulka.

Ühisus võtab raha hoiule

kuude, päevade ja mitmesuguste tähtaegade pääle; soovi pääle kuldkrooni alusel.
:: Hoiusummade eest maksetakse ajakohaselt kõrgendatud protsenti. ::

Ühisus annab laenusid

obligatsioonide, väärtpaberite ja vekslite kindlustusel ja käemeeste vastutusel.

Ühisus võtab veokirjade, vekslite ja tšekkide järele rahanõudmisi oma pääle ja saadab raha igasse kodumaa linna, alevisse ja kohta, kus ühistegelised asutused asuvad.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

Kõik teadlikud tarvitavad meie vabriku kaupu!

Parimad Eestis on:

siidi, floor, villased ja puuvillased **sukad**,
siidi, villane ja puuvillane **trikoo-pesu**,
klöppel-vene proderii ja gipüür **pesupitsid**,
siidi, floor **sokid** ja laste **sukad**, suplemise ja võimlemise **trikood**.

Oskar Kilgas

*Trikoo-, pitsi- ja sukavabrik
Prii tän. 3. Tallinn. Kõnetr. 2-23.*

ODAMEES

Toolse loss

„Odamehele“ kirjutand dr. P. Johansen

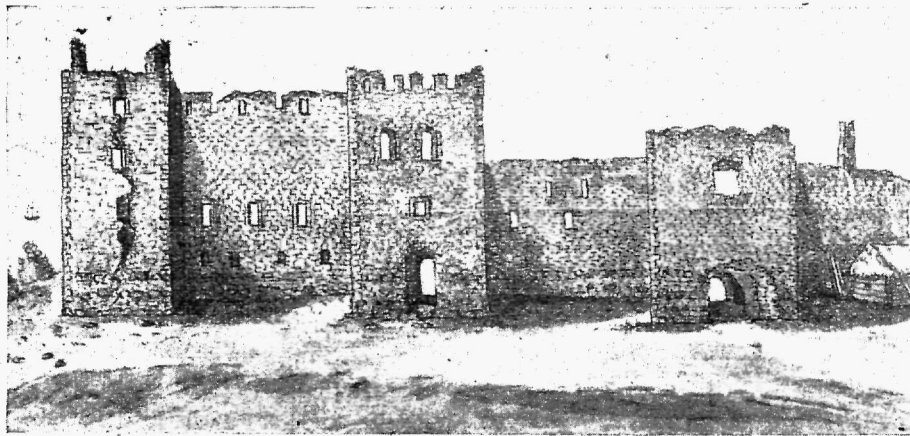
Kas olete kunagi suveõhtul Kundast läänepool-
sel glintnõlvakul läbi metsa läind ja merd
ühes tihedalt külvatud graniidimürakatega enda
all sädelemas ning punetamas näind, kuna lossivare-
mete tume siluett taevafoonil pildistub? Tahate
teie ülimat loodusilu nautida, tahate teie vaikselt
omaette olla — siis minge Toolse varemetele, mis
on pärliks Virurannale. Juba rahvahing tajus selle
ümbruse ilu ning punus ta ümber saagade pärja.
Graniidimürakad olla hiiglaste poolt võitlustes sinna
pillatud, viletsad kalurite onnid kaldal — kunagi

rikkaste isandate eluasemed, loss — kõrge hiigel-
ehitus kõrgele ulatavate tornidega ja allmaa käiku-
dega, — ning kõneldakse paljugi muud.

Mis aga on ajalool meile teatada? On Toolse
lossil tõesti uhke minevik seljataga? Osalt võime
sellele küsimusele vestata jaatavalt. Juba eelaja-
loolisel ajal etendas see koht tähtsat osa. Ta oli
ainuke kindel ja kergesti ligipääsev sadam Virumaa
läänerrannikul ning temast viis ligidane tee sisemaale,
Viru lausikmaa viljarikkasse piirkonda. Sadama
kaitseks vaenlaste vastu oli kõrgustikule ehitatud

W. S. Stavenhagen: Toolse lossi varemed a. 1860

Toolese lossi varemed a. 1806, läänest

Ed. Körberi joon.

linnamägi, mida maa poolt kõrged müürid kaitsesid. Veel tänapäev on ta näha ja pakub aukartust äratavat vaatepilti. Maa allaheitmisel taanlaste poolt ei ole see Eesti maalinn mänginud mingit osa, ometi veel 1229. a. nimetatakse teda ühes dokumendis „de overste borchwal“, s. t. kõrge lossimüür. Rannas oli küll juba vanemal ajal kaluriasundus, mida 1425. esimest korda dokumentaalselt nimega „Thelis“ (Toolese) nimetatakse. Sadama tähtsus oli tol ajal ka eesjoones sellest tingitud, et Toolese jõgi säälikohal merre suubus. Tänapäev tähtsusetu ojake, oli ta varem, kui veel Sämi-jõgi ühes Kunda jõega enne merde jooksmist polnud ühinenud; tähtis jõgi.

See muudatus sündis 1600. aasta paigu. Sämi-jõgi loobus oma vanast sängist, Toolese jõest, mille tõttu see sadam tähtsusetuks muutus, kuna Kunda praegu kaugelt eesrinnas sammub.

Enne 1600., nagu öeldud, oli see teisiti ning eelmistel aegadel pidi Toolese jõele elanikkude poolt olema antud eriline tähtsus, olgu kas kalarikkuse või kaubatee tõttu, sest et ta kahe kihelkonna piire moodustas, või aga mütoloogilistel põhjustel. Viimast võib järeldada nimest, kuna jõge a. 1359 ja läbi kogu keskaja kutsuti „de Hilligetta“, s. t. Püha-jõgi. Seda vana nimetust tuletab veel meelega meres, jõesuu ees seisev kaljurahn, mida kutsutakse „Püha-kariks“, samuti mitmesugused aasanimed Sämi-jõe allika juures Jakobi kihelkonnas.

Orduajal sai Toolese loss oma tähtsuse Rakvere kaubanduslise läbikäimise tõttu, mille sadamaks ta oli.

Et seda tähtsat asukohta meriröövlite soovimatute külaskäikude eest kaitsta, ehitas ordumeister Johann Wolthusen von Herse a. 1471 sadama juure merikaldale kivist lossi, nii et laevad otse selle kõrval peatuda võisid. Ta nimetas seda „Vredeborch“, Friedeburg, s. t. rahuloss, märgiks, et ta maale meriröövlite eest rahu tooma pidi. See kujunes aga teisiti, sest just see loss sai tülide põhjuseks.

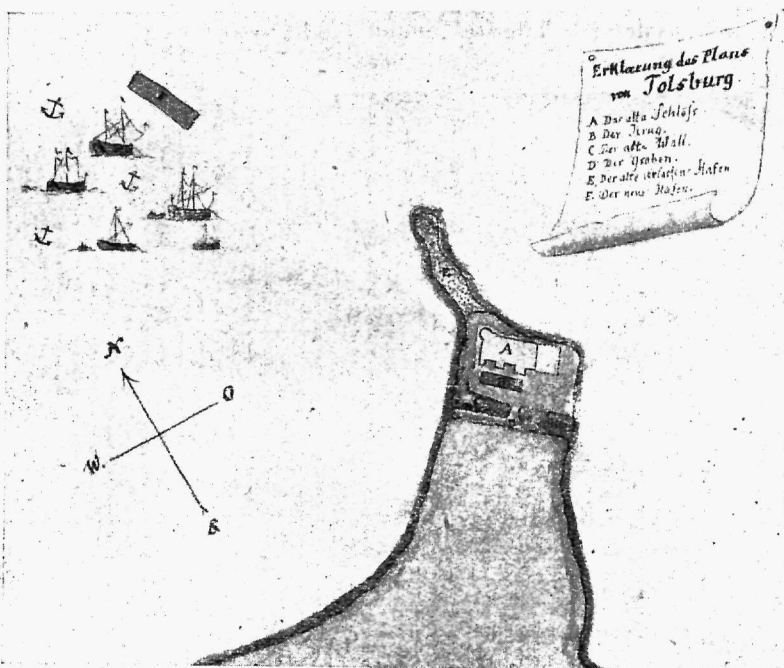
Ordumeister Wolthusen ei olnud sellega arvestanud, et maaala, millel loss asus, mitte ordule, vaid Wrangle'i perkonale kuulus. Viimane ei lasknud

endale seda vägivaldset võõrandamist meeldida, esines ordumeistri vastu kaebtusega, kuna mitmed teisedki poliitilised konfliktid sinna juure tulid.

Selle võimsa ja tähtsa, kuid karmi maahärra vastased tungisid talle Helmes kallale, vangistasid tema ja surmasid vanglas. Nii oli Toolese lossi ehitamine ka autu veretööga ühenduses. Wolthuseni järeletulija, Bernd v. der Borch laskis kindluse nime muuta: „Tolesborch“, praegu saksa keeli „Tolsburg“, e. k. Toolese loss, ranna eestikeelse nimetuse (Toolese) järele, mis sai nüüd ta nimeks. Ordu lossi ülemvalit-

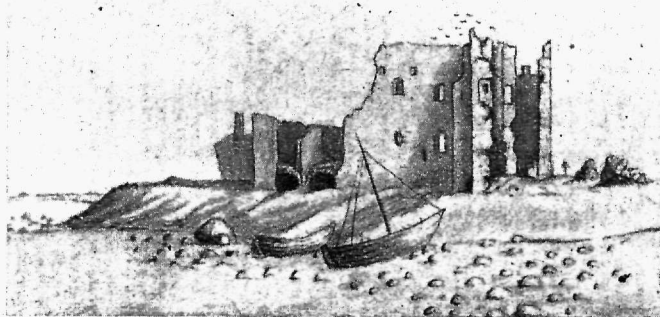
sejaks oli fogt. Lossi piirkonda kuulus ka endine Selja (Selgs) mõis, et aga sellest lossi ja meeskonna ülespidamiseks ei jatkund, andis ordumeister Toolese fogtile lisaks veel ühe vakamaa (Karunga) Järvamaal, praegu Ambla kihelkonnas asuvad Nõmmküla, Näo, Mudeküla ja Piilu külad.

Kui a. 1558 venelased maale tungisid, ja vana,

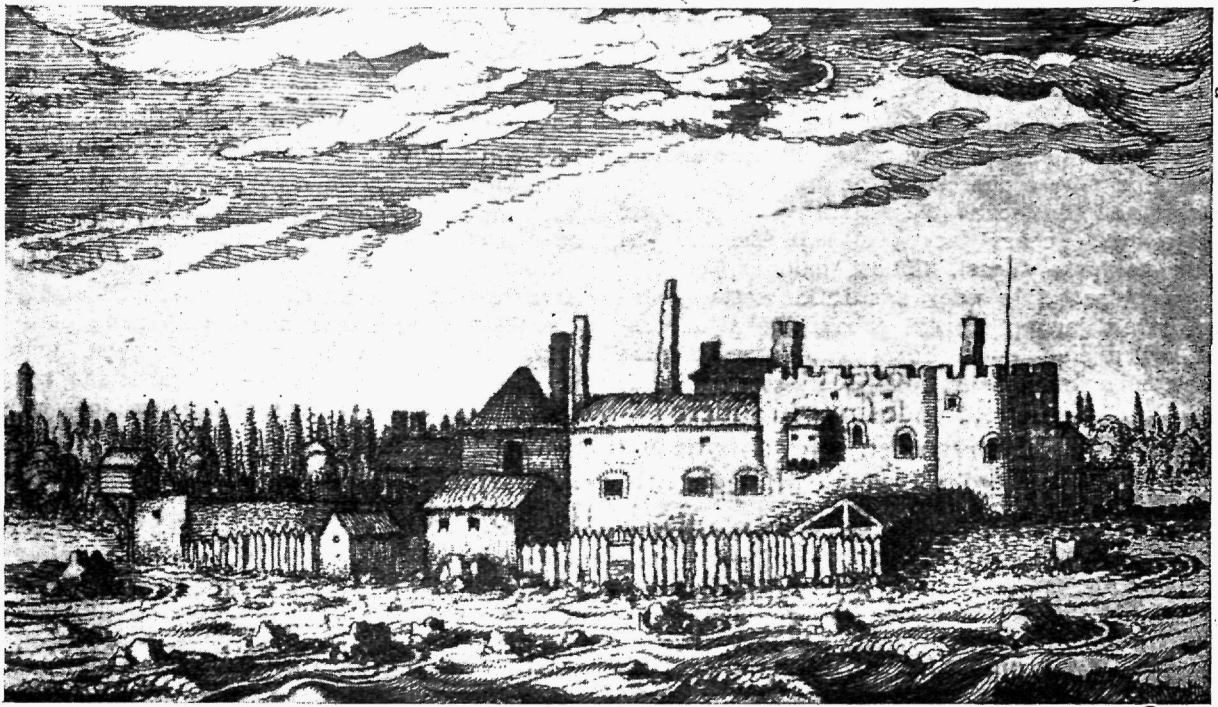
Toolese lossi ja lähema ümbruse plaan a. 1806

Ed. Körberi joon.

Toolese lossi varemed a. 1806, põhjast

Ed. Körberi joon.

Toolse loss aastal 1615

«Acht Bilder», Wassermann

Liivimaa riik kokkuvarises, eelistas viimane Toolse focht Hinrich von Gallenbach lossist lahkuda ja seda venelaste kätte jätta, kuigi Toolse küllaldaselt meeskonna ja toidutagavaraga varustatud oli. Nii läks loss ilma mõõgalöögita venelaste kätte. Ent viimased ei pidand oma kergelt vallutatud omandusest kaua rõõmu tundma. Meriröövlid langesid öösel lossi kallale, ajasid venelased minema, rüüstasid, röövisid ja põletasid ta maha. Kui loss venelaste poolt suure vaevaga uuesti ülesehitatud — jäi ligikaudu 23 aastat venelaste võimusesse —, sai ta 8. märtsil 1581. a. Rootsi väepäälük Pontus de la Gardie poolt, kes Soomest üle jää Virumaale tungis, vallutatud.

A. 1615, kui Hollandi saatkond Reinhold von Brederode juhatusel läbi Eestimaa reisis, joonistas saatkonna sekretär Anton Goeteeris Toolse lossi pildi (v. ülal). Tol ajal oli Rootsi kuninga asemikuna lossis Georg v. Gerstorff, kes saadikuid toredusega vastu võttis.

Tähendatud pildil näeme meie Toolset veel täiesti nii, nagu ta orduajal pidi väljanägema. Nagu Stockholmis sõjaarhiivi plaanidest selgub, puudus lossil siseõu, kuna loss endast täisnurga kujutas, kahe eelkindlusega lõunapoolsel küljel. Põhjapoolsel nurgal,

vastu merd, oli lai ümargune torn, teine väiksem torn aga lossi lõunapoolsel küljel.

Pildil võib selgesti näha lossi päähoonet ühes mõlema torniga külgedel. Mere poole on kaitseks teivasaid tehtud, kuna maapoolt küljest teda kivist müür piirab, missugune omakord punutud aia ja puust, sarikkujulise piginina läbi kaitstud on. Tagaplaanil puude vahelt paistev korsten kuulub arvatavasti mõ-

nele kõrvalehitusele, mis põllumajandusliku tegevuse juure kuulus.

Juba 1617. a. sai Toolse loss ühes Selja mõisaga kuningas Gustav Adolphi poolt Hermann Wrangell'ile antud.

Nii sai maa jälle selle perekonna omanduseks. Et uuel omanikul võimalust polnud lossi üleval pidada ja teda remonteerida, lagunes viimane ja muutus varsti varemeteks. Põhja sõjas ei mängind Toolse loss enam mingisugust osa. Aja jooksul viidi mõisategevuse keskohtki Toolsest üle Selja mõisa, nii et kalurite asundus ainukeseks inimeste

asukohaks jäi selle, kunagi nii uhke, lossi juure. Nii on see tänini jäänd, ainult varemed varisevad aastaastalt ikka enam. Sügavad lõhed on tekkinud müüridesse ja kui keegi seda väärtuslist minevikumälestust ei kaitse, siis jääb temast pea järele ainult laastatud kivihunik.

Toolse fogti pitsat

Kodumaa vanadest lossidest on ilmud ajaloolisi ülevaateid rohketega «Odamehes»:

Rakvere minevik (Ühtlasi t. Virumaa lossid — Toolse, Edise, Porkuni, Kilti ja Vasknarva). Kirj. J. Ernits. 24 pildiga. „Od.“ nr. 1 (15) a. 1924. — **Helme lossi varemed**. Kirj. O. Freymuth. 8 pildiga (A. v. Löwis of Menar, E. M. Ulprecht, W. S. Stavenhagen, C. v. Ungern-Sternberg j. t.). „Od.“ nr. 2 (16) a. 1924. — **Põltsamaa lossi arhitektuur**. Kirj. G. Saar, 10 pildiga (P. loss XIII saj. 1 p.; lossi põhiplaan; P. loss u. a. 1802; lossi sisehoov; l. marmorsaal; l. ja kirik u. 75 a tagasi jne.) „Od.“ nr. 1 (25) a. 1925. — **Kuresaare loss**. Kirj. H. Kruus. 5 p. „Od.“ 4 — 1922. — **Haapsalu loss**. 7 p. „Od.“ 3 (7) a. 1923. — **Pärnu minevik**. 8 p. (Pärnu vanaturg a. 1845; V.-Pärnu rootsiajal; Pärnu 1795; P. 1810; P. plaan 1696 jne.) „Od.“ 4 — 1922. — **Paide**. Kirj. T. Vaas. 12 p. „Od.“ nr. 7 (11) a. 1923. — **Tartu minevik**. Kirj. A. Hasselblatt. 8 p. (Schlater, Hartmann, Senff, Stavenhagen) „Od.“ 2 — 1922. **Padise**. Kirj. J. Ernits. 6 p. „Od.“ nr. 3 (17) a. 1924 jne.

Varem ilmud „Odamehe“ üksiknumbreid ja aastakäike on veel talitusest saada. Aadr.: Tartu, Ajakiri „Odamees“.

Tartu nõiad

„Odamehele“ kirjutand prof. M. J. Eisen

(Algus „Odamees“ nr. 2/35)

Käemeeste vastutusel lubab kohus Ebo pühiks koju. Käemehed peavad selle pääle käe andma, et Ebo pärast pühi jälle kohtusse ilmub.

Pärast nelipühi toovad 3 „mittesaksa talupoega“, vana Hermann, „chass Jack (Jaak) ja Vesneri Jüri Ebo jälle kohtusse tagasi, ühtlasi paludes, et Ebo nende vastutuse pääle veel kas 1608. aasta jaanivõi veel parem jaagupipäevani vabaks jääks ja lubavad, et kui midagi kurja Ebost kuuldakse ja seda võidakse tõeks tunnistada, nad Ebo kohe kohtusse toovad.

Käemeeste tunnistused näivad kohtu pääle niisugust mõju avaldand olevat, et kohus otsustab kolme käemehe vastutusel Ebo selle aasta jaagupipäevani vabaks lasta, kuid eslotsa peab ta veel paariks tunniks kohtusse jääma, kuni teine kaebealune Ello ülekuulatakse.

Protokollid ei kõnele enam, et Ebo oleks veel kohtusse kutsutud.

Natukese halvemini käib ümber kohus teise eesti naisega — Elloga, keda Kadri niisama süüdistand, isegi veel tuleriidal Ellot nõiaks nimetand. Ello aga salgab kõik ja seletab, et ta Kambjas ühele talupojale mehele saand ja säääl kaua aega eland. Hiljemini asund ta Tartusse ja toinud ennast tööga. Keegi ei olevat teda nõiaks pidand ega ta ise ka nõidusega tegemist teind. Väidab, et nõid ta pääle valetand, teda tahtes selle valega hukka saata.

Kohus kutsub Ello asjus tunnistajaid ette. Tunnistaja Michael Rock (= Mihkel Rokk) seletab, et ta kaebealuse kohta midagi paha ei tea. Korra eland kaebealuse juures üks püttsepa naine, seda aidand ta haiguse ajal. Pääle selle käind Klaus Kõve (Kõva) Ello juures oma naise ja poja haiguse puhul nõu küsimas. Kolmas tunnistajaks kutsutu, Sage Jack (Sõge Jaak) seletab, Ello eland läind talvel tüki aega ta juures ega tea ta Ellost midagi paha kõnelda. Kaks korda läind viinapõletata käes nurja; kuidas see tulnud, ei tea ta.

Et Ello juures haiguse puhul käidud abi otsimas, tähendab nagu oleks Ellol ometi nõidusega tegemist, kuigi teda nõiaks ei nimetatud. Igatahes otsustab kohus Ellot edasi vang'i jätta ja asja uurida.

Mõni päev hiljem otsustab kohus Elloga veeproovi ette võtta.

Nagu tuttav, pidid nõiad, kes süüd salgasid, veeproovi tegema. Vesi pidi andma aru, kas kaebealune süüdlane on või mitte. Kaebealuse parem käsi ja pahem jalg, pahem käsi ja parem jalg seoti risti kinni ja lasti siis kaebealune kõiega tiiki, ojasse või jõkke. Vajus kaebealune vee alla, oli see tunnistuseks, et ta ilmasüüta; Jäi ta vee pääle — süüdlane, sest „puhas vesi ei võta roojast vasta“, seletati vanal ajal.

Ello jääb nagu part vee pääle ujuma.

Ello vee pääle jäämine tahab Tartu kohust uskuma panna, et Ello ometi süüdi on. Sellepärast otsustas kohus, Ellot ähvardatagu piinamisega ja näidatagu talle piinariistu, ühtlasi seletades, kudas neid tarvitatakse. Kohus lootis, et niisugune ähvardus Ellot sunnib ennast ometi nõiaks tunnistama. Aga

nagu näha, ei suutnud piinariistad Ellot ometi panna tunnistama.

Kuna läänemaades veeproovist küllalt oleks saand kaebealuse ärapäletamiseks ehk aga tunnistuse saamiseks süü asjus kaebealune kohe piinapingile oleks pandud, avaldab Tartu kohus ometi enam inimlikkust. Arvesse võttes, et ainult nõid Kadri Ello pääle kaebust tõstnud, seda ehk ainult vihavaenu pärast teind, otsustas kohus, vaatamata veeproovist, teda ometi kohtu alt käemeeste vastutusel vabastada, tingimusel, et nad Ello jälle kohtusse toovad, nii pea kui midagi ta pääle kaevatakse.

Kohtu alt ei pääsind ka saksa prouad Georg von Badeni ja Hildebrandt Schroi naine, keda nõid Kadri nõidadeks nimetand. Georg von Baden vastab oma naise eest, et ta naine nõida palund ainult õllele õnne anda, ta naine aga nõidumises ilmasüüta, „tema rist naise pärast olla talle muidugi ränk, mis mitmelegi tuttav olla“. Kohus võtab Georg von Badeni seletust kuulda, manitsedes teda hoolitseda, et ta naine edaspidi ennast nõidadest eemal hoiaks.

Niisama kaitseb Hildebrandt Schroi oma naist agaralt Kadri süüdistuste vasta. Kohus aga vastab, et kaebaja olla surmatunnini kaebuse juure jäänd; ta käsib mehe koju minna ja naise saata vastust andma. Naine oskab ennast osava keelega puhtaks pesta ja vabandada kohtu ees. Kohus manitseb teda edaspidi mitte enam nõidadega tegemist teha ja nõuab talt käe andmist selle pääle, et ta kohtusse ilmub, kui ta pääle midagi kaevatakse.

Sedaviisi pääsid kõik neli naisterahvast, keda Kadri oma seltsilisteks nimetand, õnnelikult kohtu alt.

Veel kuuleme, et viimasel mail poolakas pan Stefan Kadri mehega üheskoos kohtusse ilmus, proua „Colnische“ pääle kaebas ja kohtu kätte andis ühe sedeli, kus öeldud, mida Kadri proua Colnische kohta tunnistand. Linna nõukogu liige Hermann Walter tunnistab aga, et ta niisugustest kaebtustest midagi ei tea. Pan Stefan vastab, jesuitlaste kubjas Polotski ütelnud, Kadri tunnistand piinamise puhul, et Colnischega kõik ei olla korras. Kohus ei leidnud ometi põhjust proua „Colnische“ vasta süüdistusega esineda.

Kohtunikud ei olnud alati samad ja seega ka mitte kohtu otsused samasuguste süüdistuste asjus. 1617 sattus üks meesterahvas Lauer nõiduse pärast kohtu alla. Et ta ennast nõiaks ei tunnistand, pandi teda piinapingile. Süü lükatakse kuradi pääle, kes siin „diabolus sylvarum“, metsa kuradi nime kannab. Et Lauer ennast piinakambris süüdlaseks tunnistab, mõistetakse ta 23. jaanuaril 1617 tuleriidale.

Osenbrüggen teab, et 1619 Tartu jälle nõiaprotsess ette tuli, millele mitmed isikud ohvriks langesid. Olen linnaarhivis seda lugu käind uurimas, säääl küll linnakohtu protokollid taband, kuid need olid nii peenelt ja nii halvalt kirjutatud, et lugemine võimata. Asi oli seda raskem, et kogu aasta protokolle oli vaja läbi vaadata; igasugune sisunimekirj puudus neil protokollidel. Sel põhjusel ei saand ma linna arhivist lähemaid teateid 1619. a. nõiaprotsessi ohvrite kohta.

(Lõpp)

Sven Tuuva

J. L. Runeberg. Tõlkind E. Raudsepp

Sven Tuuva isa — kehva mees, ol' vanast seersanti — Tuuva-taat härdus sõnust neist ja nutma pahvatas, Kustavi sõjas, säälgil veel ta võitles ausasti; Sven aga koti selga a'as ja rügementi jahvatas. ja viimaks pisku leiva pääl maal elateles end. Ta oli terve, rinnakas. Muud asjad — tühja'nd ees! Tal lapsi oli üheksa, neist kõige noorem Sven. Nekrutiks väkke Dunkeri sai tingimata mees.

Ei mõistust vanal endalgi vist palju olla võind, kuid jatkus anda lastele, teab kuidas seda teind. Vist aga esimestele sest liialt antud sai, et noorem poeg, see viimane, sest sootu ilma jäi.

Ja pojast sellest kasvas mees, vägev ja turjakas: kui ori murdis põllul tööd ja kesa kohendas! Ei leplikumaid olla tast võind ilmas, rõõmsamaid; ta raadas teha raskeid töid, — kõik vastuoksa vaid.

„Taevane isa, pojuke! Mis saab sust, vennike?“ nii küsis isa sageli ja oli tusane. Ja kui sel laulul lõpetust ei tahtnud tullagi, jäi poeg ka ise mõtlema, — ja mõtles rängasti.

Kui ükskord jälle Tuuva-taat võttis ta käsile, ja ikka vana viisi pääl: „Mis saab sust, pojuke!“ siis taadi üsna ehmatas ja istukile viis, kui poeg a'as lahti laia suu ja pahvas: „Sõjamiis!“

Pilgates vana mudises: „Kae õite nulikat! või sõjameheks igatsed! mul hundikutsikat!“ „Just nii,“ sai poeg, „kui hullusti kõik asjad säälgil teen, vast isamaa ja kuninga eest surra oskan veel!“

A. Edelfelt

A. Edelfelt

Tuli nüüd sõjatempudes Tuuvalgi harjuda, See oli tõesti kentsakas ja lõbus vaadata. Veltveebel hõikas naeruni ja naeris hõigates, — Sven töös kui toimes alati jäi täitsa tõsiseks.

Nii väsimata oli ta kui vaevalt ükski muu, käis sammu, nii et põrus maa ja tuul käis ümber suu; kui aga kästi pöörata, siis eksis alati, läks „paremat“ ja „vasakut“, kõik aina valesti.

„Püss jalale“ või „õlale“ käis juhatus ja nõu, kord püssi „kaitseks“ võeti ja vahest anti au. Kuid „au“ kui anda käseti, ta torkas püssiga, kui „valvel“ anti, „jalale“, — ta hakkas marssima.

Nii kasvas Tuuva kuulsuses, ja kogu rügmendis ta tõlplust imetlemas käis ka päälikuidki vist. Kuid vaiksena ta astus vaid ja kandis vaiksesti, ja lootis aegu paremaid, — nii sõda süttiski.

Ja jõuk kui pidi minema, siis mehed mõtlema, küllalt kas tark ka Tuuva on, et kõlbaks sõdima. Ta laskis teistel lõõpida ja mõtles tüüna: „Kui teistega ei minna saa, siis lähen üksinda.“

Ometi kätte pisteti tal püss ja rantseli, ta laagris tegi koera tööd, lahingus sõduri, kuid laagri töis ja lahinguis sai võrdset väärikaks, ei araks teda arvatud, vaid veidi tormakaks.

Kuid taganeti. Tibla jõuk ahistas võimuga, ja lõpuks päälük Sandels'ki sunniti taanduma iõe taha. Vähe maa pääl säält kõik oli purretest ja purde juures seisivad nii viisteistkümmend meest.

Ja päälük lausus ta: „Te hästi võideldge, ja kaitske silda viimseni, kas või kõik langete! Hukas on kõik, kui üle jõe vaenlane ennatab. Kindral on siin, ta jõuab pea, teil appi lennatab.“

Nii ütles, kadus. Vaevalt sai veel randa rutatud, kui tibra parved täitsidki ju vastaskallakud. Need levinesid, tihenesid, lasksid sihitult; ju soomlastest on neli meest kui ära pühitud.

A. Edelfelt

Tee parandus neil toiminguks; kui käsk sai täidetud, nad sõja melust kaugemal pidasid prasnikut; seks lähitalust vaadati, mis toiduks võtta võiks; ka Tuuva seisis salgas ses, ta jäeti valouriks.

Kuid teisiti läks. Platsile Sandelsi adjutant a'as äkki vahus hobusel, näost jäik ja kahvatand: „Jumala nimel, sõdurid, kõik välja!“ hüüdis ta. „On üle jõe tulemas vaenlasi arvuta.“

Ei ole sillal enam hää, kõik kaotavad pää. Veel kogupauk, ja järele viis soomlast ainult jääb. „Püss õlale ja tagasi!“ käib vali kamandus. Sven Tuuva ainukene mees, kel jalale käib püss.

Ja, — vaata imet, pööregi tal kipub kummasti, kui kästi tagasi, ta just tormabki sillale. Ja seisab säääl, ja ootab säääl, täis vankot vägevust on valmis näit' ma kõigile parimat õpetust.

(Lõpp lhk. 76)

Kivirist

Lydia Koidula

Lydia Koidula novell „Kivirist“ ilmus „Perno Postimehes“ 1861. Üldiselt ehk ei teatagi, et Koidula kirjutand on ka mõnikümmend novelli ta kõrgelt hinnatava luule kõrval. Käesoleval korral toome meie tähtsama naiskirjaniku esimese novelli. — Järgmises numbris avaldame tutvunemiseks katke Fr. R. Kreutzvaldi novellistikust.

Kui Saare küla vana hallpääga koolmeister õhtul pärast kooli oma toa ukse ees meelelahutuseks pingil istub ja piipu tõmbab, siis võib ta, kui otsekohe vaatab edasi, üht madalat vana kiviristi näha, mis maantee ääres seisab kahe naabrimaja vahelkohas, otsekui peaks ta tähendamida midagi. — No ega ta üsna muidu ka säälsseisa ja Saare koolmeistrile, nii kui sulle ja mulle, peab iga rist küll kõige esmalt meele tuletama seda risti, mis seisab Jeruusalema lähedal Kõlgata mäe otsas — ja kui Kooli-Peeter sääls juures mõtles ka selle risti pääle, mis tal enesel kanda oli iga päev, noh, kes seda võib pahaks panna. Eks meil ole igal ühel oma ristike, kui ka mitte kodus, ometi kanda. — Tahad sa aga selgust, mis lugu Saare küla ristiga on, istu siia, kui seda teed käima juhtud; küsi järele, küllap ta kõneleb sulle ise selgem suust suhu ja käest kätte, kui mina praegu teha võin, aga nii palju kui tean, tahan kõnelda.

Seda on aastat 50 või 60 tagasi, kui ühel hommikul sääls, kus nüüd seisab kivirist, kaks naist virutasid kangast oja kaldal. Ehk neil küll ei seisnud käed rüppes ja kurikad kõlasid, olid naiste keelekesed veel kiiremad ja heledamad, sest Käro-Ann ja tema vennanaine Leena olid Saare külas kuulsad keelepeksjad ja valetasid tihti enam, kui mõni muu tanuga kaabakas oma emaga kokku. Eile õhtul oli M ä n n a pere-

naine kaks suurt noort poissi, kes kerjasid laiskuse pärast, ilma annita ära saatnud ukse tagant, see andis seletada pikalt ja laialt, kui ihnsad ja armutu olla rikkad inimesed, et vaestele mitte kive ei anta peksta pääd. Et kiri ütleb: „Kes ei taha tööd teha, ei pea ka sööma,“ seda see ei tulnud meelde neile; päälegi, seda võida ütelda kuningas Salomon ja tema sarnased mehed, sest et ise ka rikkad olla. —

Oli Männa perenaine hästi soetud läbi, võeti ette teine talu, kuni kõik küla käis läbi harja.

„Kas oled juba näind, Ann,“ küsis Leena, „kui alandlik ja tasane Pärna-Liisa näeb välja? Oli vaene nagu kirikurott kui mehele sai, nüüd ilmatu rikas perenaine, aga ikka teeb ta nagu poleks tal midagi. Just kui alandlik lapsuke küsib ta alati: „Armas Jüri, mis sa arvad? Äiataat, kuidas siijamaani seda ehk teist olete teind“ ja nõnda edasi, ja ometi kõik üsna sula silmakirjaks, nagu ma seda ei teaks!“ —

Ann ütles Leenal olevat sula õiguse, ehk ta ise küll Pärna-Liisa sõnu polnud kuulnud; rääkis ka nüüd omalt poolt Liisa vigadest, mida tõsiselt

ütles kuulnud teiste käest — enamasti kõik omast pääst välja mõeldud.

Kas need naised siis oma keelepeksmises ei tundnud kaheksandat käsku, mis keelab ära: sina kuriloom ei tohi valetada?

Noh neil ei tulnud ehk meelde või mõtlesid ka:

Lydia Koidula

Tarvastu mõisa Ants
A. Pezold'i joon. järele

Tarvastu mehed pikkade juustega

Kohl tähendab eesti meeste juuksemehe kohta, see oleval olnud teissugune kui venelastel, kes lõikasid juuste otsad pää ümber sõõrikujuliselt. Eesti meeste juuksed oleval olnud pikad ja lahtised, valgedes nagu suured allonge-parukad pääst alla. Hää juuste kasvu tõttu andsid niisugused pikad juuksed kirjutaja arvates eesti mehele metsiku välimuse . . .

Nii mõneltki poolt on teateid, kuidas vanasti meeste juukseid ei oleval lõigatud, vaid ainult nende näo kinni. Sellep. seotud rukkilõikuse ajal või muidu töötades ja otseti olles rukkikõrs või miski muu juhuslik side pää ümber . . . Kuivõrra pikad need kunagi ja kuski peeti, seda ei või lihtsalt öelda. Mõnede teadete ja piltide järele kanti kuni kaelani ulatavaid juukseid.

(J. Manninen: E. rahvar. aj.)

Tarvastu mõisa Tünri-Kaarel
A. Pezold'i joon. järele

see on ju katekismuses õppida antud lastele, et endid võiksid päästa kirikupapa ees.

Sel kombel läks nüüd edasi peksunaiste jutt, üks võeti harja alt, teine pandi asemele, kuni kohus sai mõistetud kogu küla üle.

Viimaks jõudis jutt ka naabri perenaise juurde, kelle kangast Leenut, Anne virutasid

praegu. Mineval pühapäeval oli naabri Kadri kirikus käind uue mütsiga ja Leena kes oli seisnud selle seljaga pingis, hakkas täna selle mütsi linte ja karneeri ülesarutama keele otsaga nii, et Kadri ega ta karnituur-mütsile õiget karva ei jäänd enam. Onnetuseks oli aga naabri Kadri Anne sõber, mis Leenale praegu ei tulnud meelde.

Anne sõprus oli nagu ta oli ja mitmel on: mitte sellepärast, et nad Kadriiga koos olid käind karjas ja olnud lugemas, olid sel ajal küllalt nagu kaks kassi küünistand teine teist; aga nüüd pidas Ann kinni sest sõnast „kelle leiba ma söön, selle laulu ma laulan.“ Ta hoidis Kadri poole. Ja see sõprus tuli jälle sest: Napi-Kadri oli muidu auväärt perenaine, aga ta oli naine, ja nende seas on palju neid, kes muidu ei saa silma kinni, kui nad ei tea kõik põhjast põhjani, mis uudist sünnib teises peres. No seda ei võind selgem kuulutada Kadri keegi kui „Pesu-Ann“, kelle nina ulatas iga pere pimedama kambri nurka.

Tema teadis kõik, mis kusalgi peres oli või mitte

ei olnud, ja aeg nappis alati varem, kui ta oma jutuga Napi valmis oli. Sellepärast Napi-Kadri võttis ta vastu ikka rõõmsalt ja need jahukotid, võinapad, lihakintsud jne., mis tal koju minnes oli põlle või hõlma all, tegid ta Napi perenaise kõige paremaks sõbraks. Nüüd saame aru, miks see polnud õige, et Leena Kadri uuest mütsist kukkus kõnelema.

„Kuule, Leena“, küsis Ann ning tõmbas viltu moka, „Napi-Kadri mütsilindid on siis laiemad kui sul enesel? Ma tunnen ka naisi, kelle keeled teravamad on kui karu ohakad!“

„On jah laiemad!“ vastas Leena, „ja kui nad ka ei ole, siis pole ometi kellelgi teravninal minu lintidega tegemist, vaid toppigu oma nina sinna, kus kirk hammustab?“

„So, või nõnda?“ ütles Ann, „millal oled siis korraka nii kõrgele tõusnud, et juba teised peavad maha võtma su ees mütsi ja pidama suu? Kui sa just tahad, siis võin sulle kätte tuua tervised, mis

(Lõpp lhk. 80)

Ja pilgu hiljem saabki ta ju kõike näidata, kui tormab kaldalt sillale vaenlasi arvuta. Üks teise järel ründavad, kuid nendest iga pää saab „paremal“ ja „vasakul“, nii et see meele jääb.

Kui käsitsi tood peletist ei saada surmata, siis ambumehed püüavad tabada kuuliga. Kuid tibra julgus ägeneb, kui lootus väheneb — Sandels on siin! et nähku nüüd, kuis Tuuva rüseleb.

„Hüvasti tehtud,“ hõikab see, „Sa kangelane, poeg, ää lase tulla põrgulist! sullegi saabund aeg. Vaat nõnda võitleb soomlane, see vast on sõdureid. Appi tal, pojad, rutake; see mees on päästnud meid.“

Ja tibra märkas, nurja läind oli ta kavatsus, ta vägi valgus tagasi, aeglaselt voogades, kõik vaikind, astus sadulast Sandels siis rannale ja nõudis meest, kes äsja veel paotanud vaenlase.

Näidati Tuuvat. Oligi ju lõppu võidelnud, ja võidelnud kui mees, ja nüüd ta oli väsinud; näis, nagu oleks heitnud ta sest mängust puhkama, endiselt tüüne, paletel vaid varjud Toonela.

Ja Sandels kummardub ja jääb langenut vaatlema, ei tundmatu see olegi, vaid vana tuttava; kuid rinnal, kohal südame, punetab verinurm, kuul läbistanud südame, olnud silmapilkne surm.

„See kuul vast teadis õige tee, ei maksa salata, Ja teadis parem veel kui me,“ nii kindral osutab. „Ei eksinud to nõdrasse ja halba otsasse, vaid leidis üles õilsama: sõduri südame.“

Need sõnad sõjasalga suus levisid laiali, kõik mõõnsid Sandelsile, et ta oli öelnud õieti: „Jah, ega mõistust Tuuval küll just palju kiita ol'd, pää oli tõesti otsas halb, — kuid süda oli kuld.“

Albrecht Dürer

21. mai 1471 — 6. aprill 1528

„Odamehele“ kirjutand J. Pert

Viieteistkümnes aastasada on vabalinna Nürnbergi võimu, jõukuse ja hiilguse kõrguspunkt. Kaubalinn, nagu ta oli, seisis Nürnberg ühenduses Hansa linnadest põhjas, Veneetsiani lõunas. Iseteadlik kaupmeeskond asus juhtimise etteotsa; käsitöö oli jõudnud tõusta õitsele. Ka kunst õitses. Ehitati uhked Ph. Sebastiani ja Ph. Lorenzi kirikud, Unserer lieben Frau vaimustav kabel; humanismus kandus siia; krooniti luuletajaid meistriteks; õitsesid kunstitööstused.

Meelitatud selle linna ilmakuulsusest, asub siia ka kullasepp Dürer oma kodumaalt Ungarist, kelle poeg tõusis Saksamaa suuremaks kunstnikuks XV sajangul. Düreri esivanemad asusid Ajtõse külas Gyula linna läheduses, kus elatasid endid karjatamisest. Düreri vanaisa aga tuli Gyulasse ja õppis kullasepaks. Selle käsitöö pärandas ka ta poeg Albrecht, kuulsaima kunstniku isa. Ka ta nimi Dürer (Türer) on nähtavasti ungari keelest kohanime Ajtó—Tür — saksa keeli ümbertõlkimine.

Albrecht Dürer (kunstniku isa) teeb rännaku läbi Saksamaa. Ta nimi esikord esineb Nürnbergis 1444. a. Rändab ka Madalmaadel, kust tagasi pöördudes peatub püsivalt Nürnbergis. Ta on siin kullasepp Hieronymos Holperi abiks. 1467 abiellub ta selle tütre viieteistaastase Barbaraga, kes kingib talle kaheksasteist last.

Albrecht Dürer: Madonna

Albrecht Dürer: Antoportree a. 1484

Ja siin sünnib teise lapsena neile 21. mail 1471 Albrecht. Dürer jutustab päevaraamatus oma lapsepõlvest: „Ja erilisel leidis isa minust rõõmu, et ma virk olin harjutusist õppima. Sellepärast lasi isa mind käia koolis, ja et ma kirjutama ja lugema õppind olin, võttis ta mind jälle koolist ja õpetas mulle kullasepa tööd. Ja et ma ainult puhtalt töötada tahtsin, viis mind mu meeldivus enam maali juure, kui kullasepa käsitööle. Sellest kõnelesin isale. Aga ta ei olnud mitte täiesti rahuldatud, sest teda kurvastas kaotatud aeg...“

Nüüd algab Düreri õping neil aladel, kus saavutand ta ilmakuulsuse. Juba kullasepa õpilasena joonistas ta autoportree, mis kannab allkirja: „Selle olen joonistand peeglist enese järele 1484. a. kui olin veel laps. Albrecht Dürer.“ Teine leht, mis samuti tunnistab Düreri vara küpsend andest, on 1485. a. joonistatud. „Jumalaema troonil kahe ingli vahel.“

Õppeaeg. Dürer tuli 30. nov. 1486. a. Michael Wohlgemut'i juure õppima. Wohlgemut'i ateljee oli sel ajal Nürnbergi kunstielu keskpunktiks. Arvukad suured altarmaalid valmistati siin. Hulk õpilasi ja abilisi aitasid täita meistrile tellimisi. Maali kõrval harastati ka puulõiget. Mida või kuidas Dürer siin oma õppeaja mööda saatis, mis kestma pidi kolm aastat, on meil vähe teateid. Võimalik, et ta osa võttis siin sel ajal maalitud Peringsdorfferi altari maalidest ja Schedeli ilmakroonika illustreerimisest. Ka on alal selt ajalt ta isa portree ja väiksemaid töid.

Rändaastad. Dürer ise kirjutab: „Ja kui ma väljateenind olin, saatis isa mu ära, ja jäin neljaks aastaks kaugele, kuni isa mind nõuab tagasi. Ja kui ma 1494. a. lahkusin lihavõtte järele, jõudsin tagasi 1490.“ Ta rändab läbi Saksamaa, 1492 peatub Kol-

Albrecht Dürer: Ema

Albrecht Dürer: Ehitajameister

maris, et kohata M. Schongaueri, saksa kunsti vanameistriga, kes aga juba surnud oli. Edasi peatub ta Baselis, kus töötab puulõigete alal. 1494 peatub Strassburgis, kus leitud on samuti ta töid: ühe Terenz väljajaande illustatsioonid „Ritter von Turn“ puulõiked; „Narrilaeva“ illustatsioonid jne. Juba siis avaldub ilmselt Düreri geniaalsus, sest Baanti „Narrilaeva“ värsid tunduvad palju jõuetumana kui illustatsioonid. Ja tärganud viimastele leidiski see raamat enesele menu.

Paljude stuudiote ja visandite kõrval neist rändaastaist on alal ka ta üks õlimaal, autoportree 1493. a, kus näib, et Dürer vabaneb senisest kodanlik-käsitöolisest, et tõusta kunstnikuks.

Esimene Itaalia reis. Tagasi jõudnud oma rännakult abiellub Dürer neiu Agnes

Albrecht Dürer: Kolm ratsanikku

Frei'ga. Pulmad on 7. juulil 1494. Algab Düreri lasteta abielu, milles ei näi erilist romantikat ja mille üle on kuuldud mõndagi halba, nagu ei oleks ta naine mõista suutnud oma mehe andi suurst ega selle eriilma.

On võimalik, et Dürer 1495. a. viibis Ülemitaalias (millist ta reisu kaheldavalt mitmel pool võetakse), sest neil aastail sattub ta renessansi meistrite mõju alla. Nii on kaks vaselõiget Andrea Mantegna järele („Orpheuse surm“) ja Lorenzo di Credi järele „Kristuslaps.“

Düreri loominguusse tungib Itaalia monumentaalsus saksa keskaegse gootika ilma ja vaimu asemele. Eriti Itaalia maastiku maalimine on siit päale jälgi jätnud Düreri loominguusse.

Düreril on nüüd isiklik töökoda. Esimene suur töö, mille ta siin maalib on Ma-

(Järg lhk. 82)

Noorepõlve mälestusi

„Odamehele“ kirjutand A. Jürgenstein

Häämeelega tahaks anda kevadpühadele ühise ilmepraegusel kainel ajal, kus iga pühaderomantika kaduma kipub. Ja usulist romantikat on just ülestõusmise pühadel või lihavõttel igal ristiusu maal rohkesti leida, mida kaugemale minevikku, seda lopsakamalt. Võtame ainult n. n. passiooni, või kannatuselood katolikuusulistel Oberammergauis, kus terve Kristuse kannatuselugu külarahva poolt ehitatud teatris pika draamana ette kantakse. See vanaaja rahvakunstile rajatud etendus tõmbab veel tänapäeval kõige luulevaesemaidki ameeriklasi ja ärilisi inglasi kaugetest maadest tuhandetena kokku. Ehk võtame oma ligidases Venes greeka-katoliku usu lihavõtted oma lihavõtte ööga, millele järgneb metsik lihasöömine pika paastu järele. Rahva hariduse ja iseloomu järele on siin küll vähem luulet ja rohkem toorust, kuid ikkagi midagi omapärast. Kõige luulevaesem näib siin olevat ev.-luteriusu ülestõusmise pühade aeg.

Kuid ka see luulevaesus on uuemal ajal kasvanud. Minu lapsepõlves oli ka lihavõttel veel luulet enam kui nüüd. Näituseks lihavõtte munade söömine. Juba mõni nädal enne pühi algas lihavõtte munade kogumine. Kevadel on juba kanad talvise külma järele nobedamalt munema hakanud, nad on aga kevadistel soojematel ilmadel ka rehetoad õue päale pääsenud ja kasutavad laiemat vabadust omale varjatud pesakohtade leidmiseks. Olid ju tol ajal tragid maatõugu kanad, kes osavad lendamises. Nad lendasid laudile, laudapäale ja mujale hoone-

tesse laiali, kus veel loomade põhku, suvivilja kõlkaid, õlgi ja heinu igal pool leidis. Sinna peitsid nad ulualustele ja mujale varjatud kohtadele oma pesad. Neid tuli üles otsida ja värsked munetud munad igal õhtul ära koristada, sest karta olid öökülmad, mis munad lõhki külmetasid. Hommiku aga tuli vähemalt üks ehk paar pesamuna tagasi viia, et kana vana pesa mitte maha ei jätaks. Enne paastumaarjapäeva, s. o. 25. märtsi pidi munade pärast ikka veel mures olema. Paastumaarjapäeva ööseks jäeti igitahes üks muna välja pesast, sest see oli ettekuulutamise abinõuks kevade tuleku kohta. Kui kanamuna maarjapäeva öösel väljas pesas veel ära külmetas ja lõhki läks, oli külma kevadet oodata, jäi ta terveks, siis sooja. Soojamõõtjat tol ajal taludes veel kusagil ei olnud. See oli veel haruldasem riistapuu, kui seinakell, mille aset ennevanasti kukk oma lauluga täitis. Külmamõõtjaks oli kanamuna, niisama vaadati, kui paks jääkord hommikutel veeanumatel pääl oli. Meil oli seinakell juba ammu kuke asemele astunud, seitsaadik, kuhu minu mälestus ulatas, kuid thermomeeter tekkis alles pärastisel ajal. Palmipuude pühal, mis suurtnädalat oma kannatusajaga sisse juhatas, olid palmi oksade asemel, millega Kaananis Kristuse templi sõitu tervitati, meil paju oksad, kus paisuvad valged urvad, Väandras öeldi pajukanad, esimesed kevadekuulutajatena ilmusid. Ilma usuliste tunnete päale vaatamata, olid need oksad kevadekäskjalgedena armsad, eriti lastele. Juba enne panime meie hari-

Saaremaa rahvariideid

Keskel: Jämaja mees; äärtel: Püha naised

F. J. Stern, Album Oeselscher Bauertrachten, 1859—1871.

likult kase oksi sooja tuppa veepudelitesse, mis selleks ajaks ka oma hürekõrvad juba välja ajasid ja kevade tunnet suurendasid. Olid lihavõtte pühad hilisemad, jooksid ka juba kraavid ja veerennid ja meie, poisid, olime siis kibedasti ametis nende pääle vesirattaid käima panema.

Osavamad puumeistrid nikerdasid nende vesirataste jõul käima puust mehed, kelle käes olevad haamrid vastu lauda, mille pääle neid ehitati, haamritega kopsisid. Meil Väandras olid need haamerdega kopsijad mehed õige moodis, sest oli meil ju Väandra jõel vana vasetaguja haamer Uue-Väandras Suurejõeel olemas; mina tema tegevust vasepleki tagumises küll enam ei näinud, oli ainult tugev tamme post jõe kaldal veel tunnistajaks selle suure vasehaamri tegevusest, mida aga vanemad inimesed kutsusid siis juba vasehaamri tööstusest ümber muudetud Suurejõe veskit „Suurejõe“ asemel „Kupferhammer“iks.“

Usuliselt oli „suurnädal“ ka eriti tähtis. Niihästi suurt neljapäeva, veel enam aga reedet peeti tingimata suurteks pühadeks. Olid teed veel vähegi läbikäidavad, siis käidi lauakirikus.

Meil oli kolm järsukallastega suurt oja kirikuteel ees, mis varasel kevadel kirikuskäimise võimatuks tegid. Tikuti siiski elu hädaohuga üle ojade, nõrga jää, või tihti suuri ringi nende allikate poolt metsast, kus nad kitsamad ja kus mõni purdepalk oli pääle pandud. Sagedasti tuli aga päris kodu olla, kus isa lõuna ajal jutlust luges ja kodust jumalateenistust pidas. Väsimata pühadelugeja oli aga emapoolt onu, meie saunamees vana Mihkel Tõnismann, kes meie rehetoa elutses. Olen oma „mälestuste“ esimeses osas sellest huvitavast vanamehest, kalamehest ja kütit pikemalt kirjutanud. Ta oli muuseas kõva koduõlle meister ja et tal omad saunamehe põllud (6–7 vakamaad) kasutada olid, siis oli tal õlleotri alati omast käest. Selle koduse märjukesega pani ta ennast siis parajasti pühade tujusse, mis tema pühakirja lugemisele suurt hoogu andis ja ta, nagu nüüd öeldakse, „õilsasse“ meeolellu viis. Ta luges alati valju häälega, kuid endamisi tasakesi raamatusse vahtides ta hääleta lugeda ei mõistnud. Valjult luges ta aga suure mõnuga ja hästi sõnu rõhutades. Tal oli vana lauluraamat, kus õhtu- ja hommikupalved, evangeeliuomid ja epistlid sees olid. Kristuse kannatuse lugu,

Väandra naine rahvariides
Kampsun potisinine, müts roosa, seelik
triibuline, roheline põhjaga, põll valge.

kaupmees eile saatis, et maksa enne ära oma linnid, kui tahad et külakubjas ei pea tulema kutsuma sind.“

„Mis sa lorised,“ kärgatas Leenu ja tõstis raske kurika, „kas sa pead suu?“

„Eks sa lõõ!“ hirtitas Ann, „ütlen veel kümme korda: maksa ära enne oma linnid, siis räägi teisi.“ — — —

Aga korraga lendas kurikas säherduse hooga ta pähe, et sõna lausumata nagu ront langes maha ja siples veel vähe.

„Ütle veel kord nõnda, sa ussikeel!“ ütles Leena, — aga Ann ei võind enam ütelda midagi,

ja eriti neid osi, mis suurde neljapäevasse ja reedesse puutusid, deklameeris ta erilise vaimustusega. Tema kolmas lasteta naine, väikene käbe Mari ei tunnud suuremat vaimustust vanamehe deklamatsioonidest. Üldise vaimuliku õhkkonna pärast, mis majas valitses,

ei julgenud ta vanameest küll lausa tüütavate lugemiste pärast noomima hakata, kuid viskas vahel ometi märkusi, mis poolvintis vanameest tema pühas talituses sedavõrd eksitasid, et ta enam kui ükskord oma kurja küljeluu kohta salmi tsiteeris Uuest Testamendist, kus apostel ütleb jumalakartmata inimeste kohta: „Tal on see kuri sees, mis temale vale ja tapmistega, seest ning väljastpidi, ööd ja päevad rahu ei anna!“ Harilikude kannatuslugude lisaks luges ta säälsamas lauluraamatu lisas leiduvat Jeerusalema piiramist ja „hirmsat ärarikkumist“ Rooma keisri Tiituse läbi veel takka pääle, mis seda haledat elevust, mis Kristuse kannatuslugu sünnitas, veel märksa suurendas — kas ka naise Mari juures, ei julge ma tõendada. Et see „lugemine“ väga pikk ja tüütav oli, seda ei tunnud üksi

Mari, vaid ka meie, lapsed, kes lugejast mööda tasakesti õue hiilisime oma tuule- ja vesirattaid kohendama. Et lume lagunemine ja suured veed läbikäimist raskendasid, siis peeti pühi lähemate naabrite vahel seda intiimsemas ringis, pinnutati kodust õlut, aeti juttu ja targutati tulevase kevade üle, tehti kavatsusi põllutöö alguse ja räimeranda sõidu kohta Pärnu, mis kohe esimese kevade talituse ees oli. Ei olnud siis veel mingit kõnet põllurammu ostmise ega loomade jõutoidu muretsemise kohta. Jõutoidu ostmise asemel peeti mõnes talus, kus heinasaak või suviljad äpardunud, aru missugust vana lauda või küüni katust õlgede pärast ära lõhkuda, et kariloomi kuni karjalaskmiseni läbi aidata.

Meie isa rehendas loomatoiduga kaunis hästi ette. Paaril korral ostis ta küll kuhja või kaks heinu, kuid need olid puha lumeteel kohale veetud. Loomad olid üsna hästi söödud ja kui pühade rõõmuks päevapaistese ilmaga loomad õue lasti, siis oli karjapulli mõiramist ja luikamist üle küla kuulda. Oli rohkem härgi, siis oli nende kaevlemine ja vilhane jõukatsumine üheks pühade naljaks, mis vaadata kõlbas, nagu näitemäng külanäitelaval, mis siis üsna tundmata asi oli.

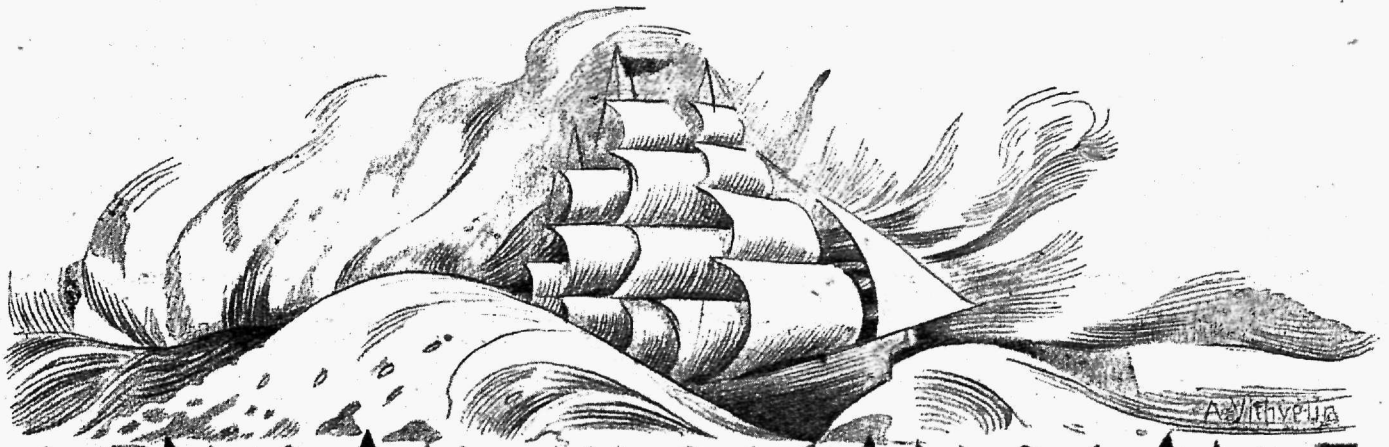
(Lõpp)

sest raske kurikas oli purustand päälui; aga mõne nädala pärast tehti Leenale, mis kuningas Vaarao oma pagarile tegi: ta poodi võlla ja linnud taeva all sõid ta liha nendelt. Aga kohus laskis sinna kohta, kus Ann langend oli, panna sellesinatse kiviristi märgiks ja tumma suuga kuulutab see: „Kes elu tahab armastada ja näha häid päevi, see vaigistagu oma keel kurja eest, ja oma mokad rääkimast kavalust.“

Suureks õnneks ei ole meie naistel, kui keelt peksavad teine teisega, igakord käes kurikaid, muidu oleks meil hoopis enam leskmehi. —

Nõnda oli Saare küla kiviristi lugu.

(Lõpp)

LENDAV HOLLANDLANE

Mayne Reid'i romaan

Inglise sõjalaev kihutab järel salapärase kuunari. Taga-aetav kannab signaali „Olen hädas“, kuid põgeneb iga abipakkuva laeva eest. Tegevus sünnib kesk Vaikset ookeani. Madrused sõjalaeval tunnevad õudust salapärase laeva ees, mis sõidab täiel purjel, ilma et ühtegi inimhinge temal näha oleks, ja peavad teda viirastuseks. Lõpuks vaibub tuul, ja nii jälgija kui jälgitavgi jäävad seisma. Fregaadilt saadetakse kaater madrustega kahe ohvitseri juhatusel kuunari juurde. Ohvitserid ja poosmann lähevad laevale ja näevad sääli viiksatuvat kahte imelikku olendit. Kõõgis leiavad nad elava luukere neegri nahas, kajutis aga kaetud laua taga kaks valget meest kinniseotult. Kaater madrustega saadetakse fregaadile arsti järele. Sääli tõuseb äkki torm ja must pilv matab laevad. Tormi viibudes on kuunar kadunud.

Tegevus järgneb San-Franciskos a. 1849. Sadam on täis laevu, millel kullapalavikus madrused kaldale põgenend. Ainult inglise sõjalaev „Ristisõitja“ seisab täies korras.

Fregaat „Ristisõitja“ pardal seisavad kaks ohvitseri ja silmitsevad randa. Üks neist, gardemariin Cadvallader, oli heledajuukseline elurõõmus noormees, teine aga, vanem leitnant Croger, pärit Yorki lähedalt lossist. Viimane oli kahupäine brunett, tema kotkanina ja tugevad põsenukid tunnistasid kindlat iseloomu, mida julge pilkki kinnitas.

Nii erinevad kui olid nad mõlemad välimuselki, olid nad seda iseloomultki, — täielikud vastandid. Croger on positiivne tüüp. Ta ei armasta naerda, kuigi ta pole kibetõsine. Cadvallader aga on alati lõbus, naerunõoline ja naer nagu pesitseks ta põselohkudes. Temaga võib naljatleda lõpmatuseni, kuid Crogeri arvel teha nalja vajab ettevaatust.

Hoolimata sellisest iseloomude erinevusest olid mõlemad suured sõbrad. Teenitusest vaba aja veetsid nad järjest koos, kas laeval või maalesõidul. Ja praegu on nad üheskoos, kumbki tõsiselt armund, õnneks mitte ühte ja samasse neidu. Kuid mõlemi armastatud elavad ühe katuse all ja on ühest perekonnast: tädid ja selle õetütär. Ometi on mõlemad neid pea ühevanused: tädid vanem vaevalt kahe aasta võrra. Croger oli armund tädisse, Cadvallader — selle õetütresse.

Mõlemad on „siniverelised“ hispaniannad. Gregorio Monticho, — kelle maja, õieti loss, ehitatud mehhiko stiilis kõrgele künkale, kaldalt laevale paistab, — on ühe isa, teise — vanaisa.

Mõlemad ohvitserid vaatavad Gregorio Monticho majale. Cadvallader sihhib läbi pikksilma.

„Mulle näib, ütleb ta, et ma neid näen. Terraassi balustraadi üle paistavad nende pääd. Vean kihla, et nemad, meie armsad tüdrukud! Huvitav teada, kas nad meid näevad?“

„Vaevalt küll, kui neil pikksilma pole!“

„Jumala eest, see neil on! Sääli läigib midagi. Minu Dolores vaatab pikksilmaga.“

„Mitte, minu Carmen! Uhkelda sa päälegi oma sinisilmadega, kuid ma näen purje alati sinust rutemini.“

„Purje küll, kuid mitte armast näokest, Nad. Muidu poleks sa ju valind enesele vana tädid ja jätnud mulle tema noore õetütresse.“

„Või vana! Usun ta on sinu omast nooremgi. Üks-

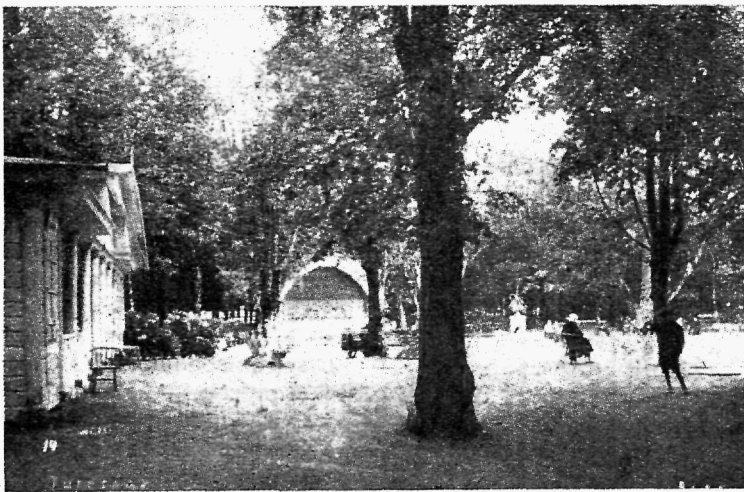

E. R. Muus. kog.

Muhulased

Kuresaare linna mudasupelasutus

Kuresaare park

ainus tema kuldkollane kähär on enam väärt kui kogu pää sinu iluduse muste juukseid. Eks vaata!
Ta tõmbas taskust juuksekehara ja lehvitas seda

sõbra silmade ees. Juuksed särasid päikeses ereda kullana.

„Ent vaata sinagi!“ hüüdis Cadvalader ja tõmbas samas välja teise loki. „Arvad sa, et üksinda võid armupandiga uhkeldada? Võrreldes sinu omaga on see kui siid paberiga.“

Mõlemad naeravad õnnelistena ja peidavad tagasi tasku oma talismanid.

Croger võtab pikksilma ja sihhib Monticho majale.

„Sul on õigus, Will,“ sõnas ta. Need on samad pääd, mille juukselokke me kanname. Nad vaatavad läbi pikksilma ja võib olla, ootavad meid. Vahest olemegi juba mõne minuti pärast nende juures. Noh, küllap sa siis näed, et kollane juus ületab musta, iseäranis veel kalifornia heledas päikeses.“

„Tont võtku päikene! Minule aga andke tütarlaps juustega kui kaarna tiib!“

„Mulle aga kuldsetega! Tõepoolest Nad, mis arvad sa, kas lubab kapten meid kaldale?“

„Olen kindel, et lubab.“

„Mispärast?“

„Sina oled Walesi kehva mõisniku poeg, kuid mul on õnn olla rikas pärija. Pääle muu on minul onu admiraliteedis. Ma palusingi juba kaptenilt luba meile mõlemile. See on kõik. Vaat, kapten tulebki.“

„Härrad,“ ütles kapten meestele lähenedes, „ma luban teid täna maale. Paat viib teid kuhu soovite. Saatke see tagasi. Õelge pootsmanile, kunas teile järele sõita. Palun, ärge ülearu jooge. Teate ju, et San-Francisko nüüd täis igasugust rämpsust on. Teenistushuvide ja oma mundri au pärast hoiduge sellest rämpsust ja iseäranis — naistest.“

Kapten eemaldus. Nooredmehed ei viivitand kaua. Nad ainult hoolitsesid oma välimuse eest enne kui minna armastatute juure. Ja peagi liugleb paat lahe vaikselt pinnal maanina poole, kus paistab Gregorio Monticho maja.

donna lapse ja püha Antooniuse ning Sebastiaaniga flügelaltari jaoks, (1496) temperas. Selle pääväärtus on enam joonistuslikul kui maalilisel küljel. Ka siin on leitud Montegno mõju. „Maria lapsega“ aga näitab Madalmaade päritolu. Düreri ennast on ses maalil veel vähe.

Apokalüps. 1498. a. Dürer annab välja kahes väljaandes Johannese ilmutused, üks ladina, teine saksakeelse tekstiga tagaküljel; mõlemil viiستهist puulõiget. Neis avaldub juba kunstniku suur isik ja meisterlikkus puulõike tehnika valdamises. Neis avaldub vaimu tormi, jõulisi fantaasia nägemusi ja Johannese nägemuste õudset tõlgitsemist.

Johannese ilmutamisraamatu pildid moodustuvad Düreri loomingu esimese kõrguse ja astme.

Oletatavasti samalt ajalt on pärit ka mõned üksikud puulõikelehed, järeldades nende tehnikast: „Meeste supelus,“ „Kümnetuhande kristlase hukkamine,“ „Püha Katariina martüürium,“ „Simson võit-

luses lõviga,“ „Madonna jäneseaga,“ „Rüütel maasulasega.“

Mehelik tegutsemine, võitlus, terav kontrastsus on Düreri kujutussisuks. Kujutust aga lõikub ringi liikuv, sakiline piirjoon.

Suur passioon. Apokalüpsi järele asub kujutama Dürer Kristuse elu ja kannatusi, milline seeria pilte tuntud on „Suure passiooni“ nimetuse all.

1498. aastast valmivad Apokalüpsisest piltide formaadis 7 kujutist, aineteks Passiooni päästseenid. 1510. a. jätkab ta seda tööd, täiendades viie kujutusega. Ja 1411. a. ilmuskii suur passioon raamatuna. Ses on järgmisi kujutusi: Kristus õlimäel; Kristuse teotamine; Kristuse väljaandmine; ristikandmine; ristipoomine; haudapanek; ja selle järele nutmine.

Need teosed moodustavad Düreri loomingu puulõike ajajärgu (ühes „väikese passiooni“ ja „Maria elulooga“).

(Lõpp läh. nr-is.)

Kuresaare tervismuda ja merekuurort Saaremaal

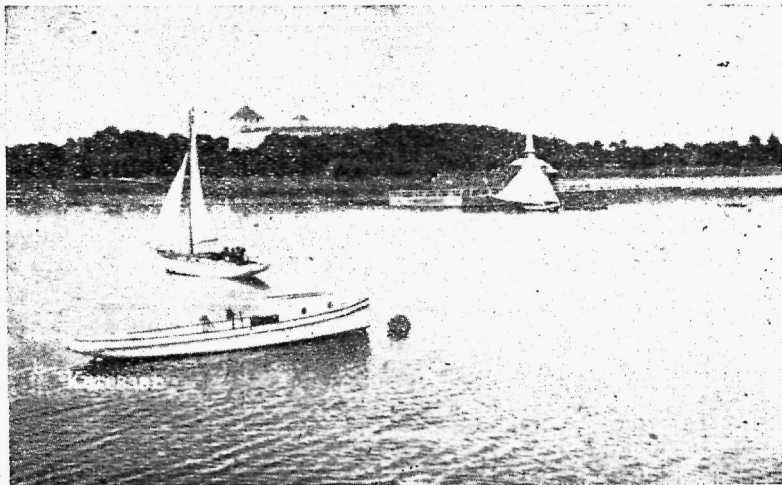
Kolme Eesti tervismuda ja merekuurordi hulgas omab Kuresaare esikoha, mille annavad talle linna õnnelik asend tuultest varjatud päikeselisel lõunarannikul, Saaremaa pehme ja kosutav merekliima oma ühtlase temperatuuriga ja rikkaliku osoonisisaldusega, ning linna ajalooline omapärane ja ilu.

Kuresaares suvitajale avaneb ühtlasi võimalus tutvuneda meie erilise maakonnaga, Saaremaaga, mille rahvas ja loodus pakub suuremaalasele rohkesti uut ja nägemisväärilist.

Saarte rahvas on erinevat tüüpi, igas kihelkonnas oma rahvariie ja keelemurrak. Saarlaste rahvariided on võrratumalt mitmekesised ja kaunid.

Looduselt pakub Saaremaa oma rikkaliku taimestikuga mandriil ennenägematut. Väljasõite Kuresaarest võib korraldada kuulsale Vilsandi saarele, kus ulgumere lained uhuvad huvitavaid linnusaari, samuti rootsipärasele Rühnu saarele, kus elatakse nagu paar aastasada tagasi.

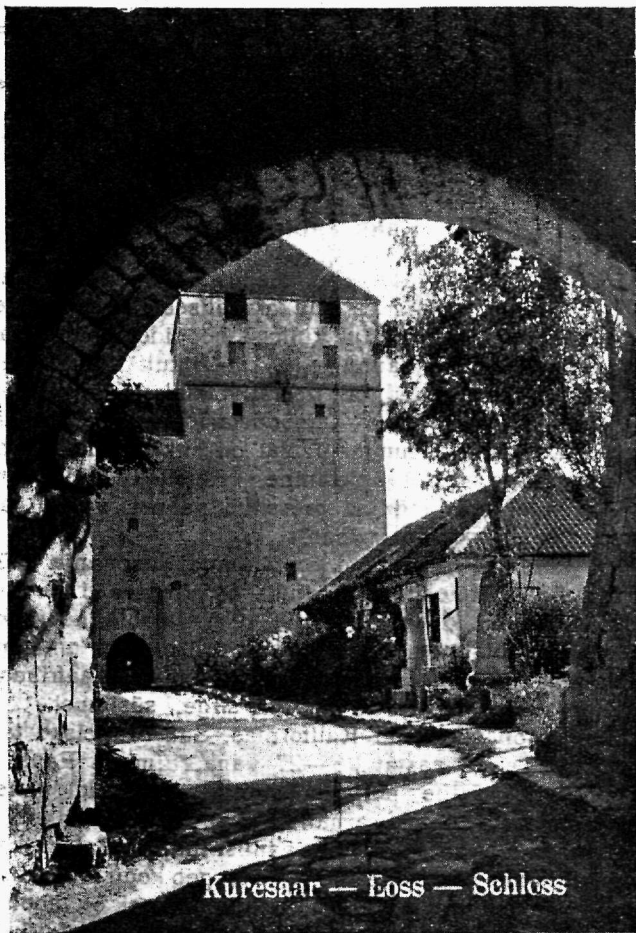
Kõige selle juures on suvitamine Kuresaares, mida nii ohtrasti ülistas kirjanik A. Kitzberg, mugavam ja odavam kui üheski meie kuurordis.

„Vaade merelt Kuresaarele“

X. Kaks hispanlannat

Gregorio Monticho oli hispaanlane ning asus aastat kümme tagasi Mehhikosse ja säält Kaliforniasse. Algul tegutses ta karjakasvatusega nagu suurem osa kalifornlasi. Tal vedas hästi: tuhanded kariloomad uitavad tal rohtlaanes, kuid hobuseid on tal veel kümme korda rohkemgi.

Kuresaar — Loss — Schloss

Kuresaare loss

Hispaanlase maja on ühekordne, lameda terrasile sarnaneva katusega ja sisehooviga. Maja on maanteest eraldatud kivimüüri, milles värav, kust viib valgete konnakarpidega kaetud allee, istutatud läbiaasta haljastest roosidest, loorberitest ja virsiku-puudest.

Otsustades maja suuruse ja laia maa-ala järele on Monticho uues ilmas väga rikkaks läind. Kuid Euroopastki tuli ta rahadega, mitte kerjusena, vaid jõuka, põlise baski aadlikuna.

Temaga tulid kaasa ta naine ja kaheksaastane tütar.

Hauakivi vanal mehhiko surnuaial mälestab nüüd tema naist, kelle surma järele ta võttis vanema tütre oma juure. Nüüd on mõlemad, nii tütar kui tütre tütar juba täiskasvanud ning neisse armusidki Cadvallader ja Croger. Olgugi et mõlemad daamid on sugulased ja ühealised, sarnanevad nad nii vähe teineteisele, et keegi neid ei võiks sugulasteks pidada.

Carmenil on heledad juuksed ja sinisilmad. Ta on võrdlemisi pikk, sale, täiuslik iludus. Tema ilu kirjeldamiseks võib pühendada terve päätüki, kuid siiski poleks veel kõik öeldud. Olgu siin niipalju, et palju mehi San-Franciskos annaksid ainult tema naeratuse eest oma elu.

Dolores Alvarez'i silmad on süsimustad, nagu tõmmu. Ta on põletav brunett. Ta isa sündis Cadixis. Hispaania ohvitserina nägi ta Gregorio Monticho vanemat tütar, armus, palus tema käe ja viis ta Andaluusiasse. Nüüd on nad juba mõlemad surnud, jättes pärandusena oma tütrele uhke mõisa. Dolores on Carmeniga ühepikkune, kuid nähtavasti sirgub veelgi.

Meie tunneme juba noortemeeste südameid, vaatame ka korraks nende valitute hingesse.

XI. Avaldused

Tütarlapsed on ratsakostüümides. Pääs on neil kübarad, käes ratsapiitsad, saapakeste küljes kannused. Hoovil seisab neli saduldatud hobust, kes näriavad valjaid ja lõhuvad kapjadega maad. Kaks neist on määratud daamidele. Teistel kahel on tugevad meestesadulad. Nähtavasti valmistuvad sõitma kaks daami ja kaks härrat.

Iga Saaremaale suvitama sõitja

peab varustama prof. A. M. Tallgreni j. t. teosega «Saaremaa ja Muhu muinasjäänused», mis võimaldab tutvuneda saarte ajalooliste mälestusmärkidega. Raamat on varustatud kaartidega ja rohkete piltidega. Hind 2 kr. 50 s.

Kes on need härrad, see selgub neidude kõnelusest.

Terraassilt, kus nad seisavad, paistab kogu San-Francisko ja laevad sadamas. Neitside pilgud on kiindunud inglise sõjalaevale. Silmapilguks katkestab Dolores vaatamise ja kõneleb:

„Ons tõsi, et meie varsti tagasi Hispaaniasse pöördume?“

„Kahjuks on see tõsi,“ vastab Carmen.

„Mispärast kahjuks?“

„Väga mitmel põhjusel.“

„Nimeta ühtainustki.“

„Võiksin kas või kahtekümmend.“

„Jätkub ühestki kõige tähtsamast.“

„Igaüks on mõjuv.“

„Kõnele ometi!“

„Kõigepäält armastan ma Kaliforniat, tema jumalikkude kliimat, tema selget sinitaevast.“

„See pole ju selgem ega sinisem kui Hispaanias!“

„Kaliforniaga selles suhtes ei saa võistelda ei Hispaania ega Itaalia. Meresidki säääl ületab meie sinne meri. Vaata ometi merele!“

„Kui vaataksin ma sinu silmiga, siis oleksin ehk nõus. Kuid ma ei näe midagi, mis oleks väärt sellist ülistust.“

„Aga see laev?“ Oled kindlasti nõus, et see imetlemisväärne on!“

„Laev ja meri pole ometi üks ja sama!“ hüüdis Dolores.

„Mis sellest? Ta seisab lahes. Aga säääl on keegi, kes mõtleb väga tütarlapsele nimega Alvarez.“

„Ometi võib sedasama öelda Carmen Monticho kohta.“

„Olgugi, ma ei salga. Säääl laeval on keegi, kes mind väga huvitab. Enamgi: keda ma armastan. Kuid ega sinagi mõistnud oma saladust varjata. Nägin kohe, et oled porgandikarva juustega inglase võrgus.“

„Mitte midagi sellesarnast! Ta juuksed on palju kaunimad kui sel teisel, kes on võitnud sinu südame, tädikene!“

„Ei saa võrreldagi! Vaata neid sätendavaid muste juukseid!“

„Aga vaata neid,“ hüüatas Dolores, „neid siin! Nagu kuld!“

„Või nii! ka sinulgi! Tähendab, sinagi andsid omalt poolt midagi vastu?“

„Ja sina?“

„Ma ei salgagi sinu ees, Dolores, et andsin. Aga sina, vasta otsekoheselt?“

„Andsin ka.“

„Ja südamegi andsid? Ütle õigust, armsakene!“

„Küsi oma südameelt, tädikene.“

„Järjekult mõistame teineteist. Kõnelgem nüüd arasõidust. Tahaksid sa siis jätta Kaliforniat?“

„Väga! Ma ainult imestan, miks sina ei taha.“

Pole armsamat maad Hispaaniast, kaunimat linna Cadixist.“

„Minu meelest pole aga paremat Kaliforniast ja kaunimat linna San-Franciskost, kuid isa otsustas sõita. Meie maja ja maa on juba müüdnud ja ei kuulu enam meile. Varsti läheme Panamasse, sõidame üle Atlandi, saabume Vanasse Ilma ja peame säääl elama euroopalikult, elu, millest võib surra igavusse. Sinu Cadix tapab minu.“

„Kuid sa ei või ju siingi õnnelik olla, Carmen. Tänavatel on kardetav sõita, kogu linn on täis tooreid inimesi punastes särkides. Need anglo-saksid või kuidas nad endid nimetavad.“

„Oled sina siis anglo-sakside vastu? Aga juukse-kähar sinu rinnal? . . .“

„Kuid see on hoopis teine lugu. Ta pole saksilane, vaid kelt, see on sama kui teie, baskid. Teda ei või võrrelda selle rämpsuga. Cadvallader on aadlik.“

„Ma siiski arvan, et sul pole õigus nimetada punaste särkidega inimesi rämpsuks. Nende välimus on toores, kuid süda õilis. Nendegi seas on aadlit. Mis veel? Ükski neist pole iial mind haavand. Ja isa pole õiglane nende suhtes. Ma armastan Kaliforniat ja mul on kurb temast lahkuda. Siin Lõunamere kaldail, Dolores, on veel kombeid, mis tuletavad meele trubaduuride epöhi, siin on veel riismeid rändröövlitegi ajast. Muu seas rändavatest röövlitest. Kaks neist, vaata, tulevad nähtavasti silapoole. Võib kujutella, et oled vana lossi tornis ja nad läkitavad meile tervitusi.“

Dolores ei vastand. Ta nägu tumenes kui heitis pilgu kahele kaugelt lähenevale ratsanikule.

„Need on ehtsad kalifornia röövlid,“ ütles Carmen naerdes.

„Ehtsad kalifornia kõrilõikajad,“ vastas Dolores nukralt.

XII. Kaks kalifornia röövlit

Ratsanikud lähenesid teed mööda piki kallast. Suurepärased olid nad oma maalilises rahvariietuses. Laiad püksid, kaunistatud kullaga, nõõpidega küljel, saapad tähekujuliste kannustega, rikkalikult tikandustega ilustatud sametkuued, mis võõtatud kullatopsulise siidivööga, laiad kaabud, — moodustasid nende originaalseid kostüüme. Kummagi õlal oli uhke mantel. Ühel tumepunane, teisel helesinine. Ratsudki olid suurepäraselt ehitud, sadulad pressitud nahast, valjad tutikestega, tikandatud vaibad.

Mõlemad ratsanikud on tõmmud, hispaania tüüpi nägudega. Helesinises mantlis on nähtavasti mehhiklane. Ta on keskmist kasvu, tuse, laiaõlaline ja kõrverjalgne alalisest ratsutamisest. Ta nägu on lame, laia nina ja paksude huultega, mis märgib aafrikaanilise päritolu. Kuid ta juus on sirge, süsimust. See inimene on sündinud Kalifornias, San-Francisko lahe ääres. Ta on aastat 26—27 vana, nimega Faustino Calderon. Teine, punases mantlis, on veidi vanem ja esimesele vähe sarnane. Ta on ilus, ta intelligentne nägu on täiesti hispaanilist tüüpi. Tal on kaunis klassiline otsaesine, üle mille langeb kogu müts laineilisi süsimusti juukseid. Nägu, põsed, kael on hoolsalt puhtaks aetud, jäetud ainult pikad vurrud ja tutthabe lõual. Ta on omast kaaslasest märksa pikem ja tugevam. Ta nimi on Franciscus Lara.

(Järg lhk. 86)

Henrik Ibsen

20. III. 1828 — 31. V. 1906

„Odamehele“ kirjutand J. Pert

Märtsi 20-el möödus suurema kirjaniku Henrik Ibseni sünnipäevast 100 aastat. Teda mälestas kogu kultuurilm. Ibseni nimi on saand luulelise, ideelise vaimu võrdkujuks. Ta elutöö imetluste ja uurimuste esemeks. Ta ise on tõusnud inimesoo vaimukangelaste helgesse maailma, kes võidelnud vaimutule ja südameverega, ja kes on jäänd võitjaks.

*

Henrik Ibsen sündis Škienis kaupmehe pojana. Ta isa kaotab varanduse. Poja kooliaeg möödub puuduses. 15. aastasena on Ibsen sunnitud hakkama apteekriõpilaseks. Selle oma leivateenistuse kõrval teeb Ibsen ka luuletamiskatseid. Ta on nii öelda „kuuvalgelüürik“, kelle luuletusi loevad daamid. 1850. aastal ilmub ta „Catiilina“, milles avaldub noore kirjaniku tormi ja tungi meeleolu täis põlgust oleva ühiskonna vastu.

1850. a. kutsutakse ta Kristiaaniasse, kus tegutseb ajakirjanikuna, olnud juba äratand mingisugusegi tähelepanu oma kirjutustega. Ta annab ära siin arstiteaduse eeleksami. Annab välja ühes Botten Hanseni ja Vinje'ga poliitilis-satüürilist nädallehte „Manden“. Kuid 9 kuu ilmumise järele jääb see seisma. Katsetab ilukirjanduse alal edasi. Ilmub „Das Hünengrab“.

1851. kutsub Ole Bull Ibseni Bergeni rahvusteatri juure. Siin peatub ta kuni 1847. aastani näitejuhi ja dramaturgina.

Siin iga aasta teiseks jaanuariks esitab ta lavale ühe oma uue draamateose. Nii on saabund ta rahvusromantilised teosed: „Jaaniöö“; „Õstraadi valitsejanna“ 1854; „Pidu Solhaugis“ 1855; „Olaf Hiljenbrans“ 1856.

1857. kutsutakse H. Ibsen direktoriks Norra teatri Kristiaaniasse. Järgmisel aastal abiellub Susanna Hael Thoresen'iga Bergenist.

Kristiaanias püsib ta 1864. aastani. Siin valmivad ta järgmised teosed: „Helgolandid kangelased“ 1868, Islandi perekonna kroonikute ainetel; „Völkungasaga“; „Armastuse komöödia“ 1862, — see teos tekitas tormi kaasaegse avalikku moraali kandvas seltskonnas, sest Ibsen tarvitas siin nõelavat satüüri abielu ja armastuse üle; „Kroonipretendendid“ 1863, mis on Ibseni esimene suurteos, kus asetatud probleem huvitavalt lahendatud.

Kuid Ibseni, publiku ja arvustuse vahel on kustristik. Ibseni mõnitatakse. Teda tehakse maha. Ta on seltskonna naeru ja pilke alune. Kristiaania teater on pankrotti jäämas. Ibsen on äärmiselt vihane Norra ülespidamise puhul Taani ja Saksamaa sõja tekkimisel!

Ja aprillis 1864 lahkub ta Norrast Berliini kaudu Rooma. Ta on pettund. Ta on sünge. „Tänamatu isamaa!...“ on ta lahkumissõnad kodust.

Isamaata, rändlinnuna, kiratsejana elab ta nüüd. Kuid siin üksinduses loob ta oma suurimad teosed, mis moodustavad ta loomingu kirjastiku: „Brand“

1866 ja „Peer Gynt“ 1867.

1868 lahkus ta Roomast Dresdeni. Siin valmib (1869) „Nooruse ühendus“ ja „Keiser ja Galilealane“ (1873).

1875 a. pääle leiame ta kord Münchenis, siis jälle Roomas.

Ja alles 1892. a. asub ta tagasi oma rännakult Kristiaaniasse. 1877 ilmuvad „Seltskonna toed“; 1879 „Noorus“; 1882 „Tondid“; 1882 „Rahva vaenlane“; 1884 „Metspart“; „Rosmersholm“ 1886; „Naine merelt“ 1888; „Hedda Gabler“ 1880; „Ehitusmeister Solness“ 1892; „John Gabriel Borkman“ 1896; „Kui meie surrund ärkame“ 1899.

Tunduks isegi loomulikuna, et see kes üle tõuseb teistest, paratamatult satub vastollu nende teistega. Nii õilis ja ideeline ka kui Ibseni looming meile tänapäev ei tundu, ometigi pidi ta vastuvõtma väljakutse, mis talle esitati ta teoste ilme ja sisu tõttu. Kuid Ibsen polnud loodud sõjameheks ja publitsistik. Ta haavus, ta sapitses iseeneses. Ta vaid muutus

kogu aeg sisemiselt ikka pessimistlikumaks ja üksiklasemaks. Ta põgenes oma kodumaalt, täis vastikustunnet moodsa seltskonna halatsemisväärsete püüete, selle väikeste võitluste ja kannatuste vastu. Ta tahtis kodust eemal puhtaks pesta oma hinge sellest mustusest, millega ta „pulmariie“ määritud. Ja rahvale, kes tema vaimu võitluste üle mõnitand, lausub ta „Brandis“ piksekõne kaudu: „Jumal on deus caritatis“ (karistaja).

Vist peegeldab „Brand“ kõige ilmsemalt Ibseni isiklikku valu sama võitluse tipus, kus sunnitud oli ta põgenema. Ja kas ei ole just Brand teatavas mõttes Ibseni enese teiseks selt ajalt, mil elas kirjanik ainult oma ideega väljaspool elu ja hulki ning uskus jõudvat teise ilusamasse maailma.

Henrik Ibsen

O. Gulbra^ssoni joon

„Kui tihti ei valdand mind hirm!
 Öudne pimedus varjas kõik,
 Ja juuksed tõusid püsti . . .
 Elu teed mööda on öudne minna:
 Oled nagu pimedas toas.
 Lapsena kõndisin ma nii . . .
 Nägin varje . . . öudseid hääli . . .
 Naeru . . . ja hüüdeid
 Ja õõ oli igal pool . . .
 Oo, kui mu käes oleks piksenooleid,
 Et peletada õõ,
 Ja surmast inimesed viia võiksin ellu! . . .

Inimesed usuvadki viimaks Brandi jutlustesse, et maha tuleb jätta vana madal kirik ja asuda uude ehitusse, tõelise jumala templisse.

„Ära siit! ära siit!
 Siin, nende inimeste seas pole jumalat.
 Iluduse võlvide all, elavas vabaduses —
 Sääl ta . . .
 Üles, üles sinna, kus lumine kõrb . . .

Ja rahvas lähebki Brandiga, kuid tee on vaevaline, rahvas tüdineb ära oma eestvedajast kuni kive pildudes ajab selle minema.

„kuid jumal on deus caritatis! . . .“

*

Kõige pessimistlikumad on Ibseni isiklikud kirjad selt ajalt. Ja arusaadavgi, miks on nad seda. Teostes aga püsib endiselt ideeline optimism, mis Ibseni kogu toodangu tunnuseks. Ibsen oma teostes puudutas omaaegse seltskonna elu kõik küsimused: usulised, poliitilised ja sotsiaalsed. Ta otsis tõe. Ja leitud tõe heitis ta siis variseersusele valusana näkku. Enne kõike oli ta aga seltskonna elu käsitleja. Ta tõstis üles „Nooras“ naisküsimuse. Naist inimesena ei nähta. Selle ümber kestab kometimäng. Mees eksib arvates et armastab oma naist inimesena. Mehe armastus on egoistlik. Ta armastab end rohkem kui naist.

Kas pole „Peer Gynt“ sümboliseeriv võetuna kas

„Lendav Hollandlane“

Calderon, nagu juba ütlesime, on aafriklane. Hiljuti suri ta isa ja jättis temale päranduseks karjad ja rohtlaaned. Ta oli ainus pärija, kuid elas korratumat elu, veetes seda viina, naiste ja kaardimänguga. Kogu San-Francisko teadis tema orgiatest kõnelda.

Franciskus pole omast sõbrast põrmugi parem. Ta valdab inglise, prantsuse, hispaania ja itaalia keeli. Ta on kreool Uus-Orleanist ja tähtsast perekonnast. Ta on 30 aastat vana. Juba kümme aastat elab ta San-Francisko lahe kaldal, kuhu tõi ta ameerika valaskalapüüdja. Kalifornia vaba elu, hirmutunde puudumine seaduse ees ja laialdane hasartmäng valdasid tema. Ühised huvid ja maitse kõitsid teda Calderoniga. Iseäranis lahutamatuks said nad viimasel ajal. Nad avasid ühiselt panga, mitte sellise panga, kus hoitakse või kust laenatakse raha, vaid saali rohelise kaleviga kaetud lauaga kaardimängu jaoks.

Paljud, kes liiguvad San-Francisko tänavail, eelis-

üksiku inimese, või ühe rahva, või kogu inimsoo ringikäik eksimustest lunastusse.

On üks altar, mille ees lõpeb eksija tee, mil andestatakse eksimused — see on armastuse altar.

„Keiser ja Galilealases“ käsitab Ibsen usulisi probleeme. Autor nimetab teda ise „ilmaajooliseks näidendiks“, et nähtavasti tähelepanu juhtida selle teose laiaulatuslikule tähtsusele.

Ristiusk on Rooma Juliani eelkäijate ajal täiesti lagunend. Julian, algul ise suur kristlane, kuid lähemalt tutvunud uus-greeka mõtteteaduse ja müstik Matimosega, taganeb sellest usust. Ta jõuab otsusele, et Kristus on valetee ja Julian pöördub tagasi Greeka ilu kultusele. Parajasti tõuseb ta aga ise Rooma keisrite troonile. Ta tahab üldist ususalivust pidada, kuid ometi on sunnitud asuma vastu kristlastele. Tagakiusamine aga ühendab kristluse ja sellega oma tahtmise vastu saab ta ristiusu ühendajaks ning äratajaks. Ta ise langeb võitluses, mil kostab ta hüüe: „Galilealane, sa võidad!“

Mineviku juure tagasi viia ei ole võimalik inimesu — avaldub siin Ibseni moraal. Kuid ristiusule „järgneb kolmas riik ja võtab inimvaimu omale päranduseks.“

Ibsen oma viimases teoses „Kui meie surnud ärkame“, ajast mil ta jõudnud üle seitsmekümne aasta, toob kokku kaks inimest (üks kunstnik, teine selle modell), kes oma elu õitserikkas eas sattund kokku. . . Kuid nad ei osand unustada teineteist. Vahepeäl on rännatud palju. On jõutud üle elu viimsesse veerandisse. Nad mälestavad veel endisi imelisi kauneid päevi ja tõusevad unede maailma, pildudes nende ees vette lilli . . .

Päike on minemas looja. Mõlemad tunnistavad, et nad näind on ainult päikese loojaminemisi, mitte aga selle tõusu.

Kuid öösel tõusevad nad mägesid mööda, et jõuda tippu. Nad on ärgand surnuist. Nad tahavad näha nüüd koos laia jumala maailma. Ja sääl üleval pidutseda oma pulma päikese tõusu all . . .

Kuid jäämägi veereb neile vastu. Nad hukuvad. Nad ärkasid surnuist liig hilja. Nad ärkasid ühest surmast, et surra teises.

(Lõpp)

tavad koguda kulda kergemal viisil — mängulaua rohelisel kalevil. Calderon andis mängupõrgu korraldamiseks raha, kuid oli siiski veel sedavõrd korralik inimene, et ei julgend esineda selle pidajana. Pere-mehe osa etendas Lara.

Ratsanikud jõudsid välja punaste särkide piirkonnast ja sõidavad juba farmerite regioonis. Viimaste seas peeti Larat väga rikkaks ja seda kuulsust aitas hoida tema välimuski. Ta riietus frandina kõige uuema moe järele; särk on kõige peenemast linasest, briljantnõõpidega. Ta loobib raha ja on, pääle muu, kauni välimusega ning mõistab esineda.

Mõõka tarvitab ta meisterlikult, kaks korda võitles ta duellil ja viimasel puhul tappis oma vastase.

Neid kahte ratsanikku Dolores Alvarez nimetaski kalifornia rüütlikeks, Carmen Monticho aga — ja palju õigemini — kalifornia kõrilõikajateks.

Nad kavatsevad külastada Dolorest ja Carmeni ning sõidavad nende maja poole.

(Järg lhk. 88)

Hulljulged toimetajad ja arvustajad

Mõtteid „Dünamis I“ puhul

Bernhard Linde

Lehitsedes selle raamatu korrektuurpoognaid lausisin optimistlikule kirjastajale, et see raamat võib veel valmistada talle tuska. Ei uskund seda ka toimetajaist paar härrat, keda Tartus juhuslikult kohtasin enne raamatu ilmumist.

Teel Tartust Tallinna sorisin läbi äsja ilmund raamatu veel kord, lugedes siit ja säält une puudusel. Seekord ei virgutand mind erilisel see „Dünamis“, aga ei teind ka just uniseks: leidsin juba vähem selles raamatus, kui esialgul. Hakkasin isegi arvama, et olen asjata liialdand, hirmutades kirjastajat ja toimetajaid.

Sest mis on siis selles raamatus erilist, mis poleks väljendatud juba varem siin ja säält meie vaimuinimeste kirjutustes? Uudist sisuliselt pea mitte kui midagi, ainult juba varem öeldud tõed, tõsi, väljendatud veidi ulatuslikumalt ja süstemaatlikumalt. Ja see ongi kõik! On ju vana tõde, et vaimuinimesed on olnud ja on vast ka tulevikus suures vähemuses ja igasugused vesipääd rõhuvas enamuses. Nii on see muidugi ka meie vabariigis. Arusaadav, et vaimuinimesed on heidutatud oma ühiskondlikust hüljatavusest ja protesteerivad. On aga protestantide arv tibatilluke vesipäade arvuga võrreldes, siis on esineste esinemine lubamatu, naeruväärne ja kõik muud mis tahate eestkätt viimaste ja nende kaudu üldsusegi silmis. Selline on olukord praegugi ja imestada pole säält midagi.

Kui siis tekis torm meie ajakirjanduslikus vee- klaasis, siis hakkasin uskuma, et oli olnud õigem mu esimene mulje ja õigelt nähtud sellest tingitud hoiatused.

Muheldes olen jälgind „Dünamis I“ ümber keevaid vaielusi ja ka selle raamatu valm'st'ajaid.

„Postimees“ andis kondi suhu kaitsjatele, tuues teate, et Tartu vabrikandid suhtuda eitavalt raamatusse. „Vaba Maa“ hirvitas nende kirjanduslike vabrikantide üle, Barbarus „Rahva Sõnas“ oli täis püha viha, mille hoogsus tegi au eesti kaunimale supeluslinnale, ja „Päevalehes“ pani kokku G. E. Luiga käed ning imetles ja oli üpris õnnelik: Vabrikandid loevad kirjandust!

Aga lubage seada vastandiks neile arvustavatele lõbuasjadele mõned tõsiasjad.

Minu ees olevatest „Dünamis I“ korrektuurpoognatest leidsin ka järgneva epigrammi:

„Siurupiitlaste paraad-maskeraad.

*Põrrbari Barbari virrvarri narrkari
Tukla kuklas lisna Visna
Lätlase pulk — euroopluse mulk
Traadiridridi uhhahhaa
Trubaduur oma Vuhvaga.*

*Kohvitassid Viinavaadid
Luulekvassid Niperaadid
Krüsanteem — santlaagri embleem
Mürtsat tõrtsat pliih plüh plärts —
Puha aga pahn iuh kiuhkadi kärts.“*

Päris keskpärane, labane ja toorevõitu epigramm, mille vast ainsaks vooruseks võiks pidada, et selles on puudutatud rida kirjanikke. Kuid see väike piste on siiski nii mõjund, et kaks tuntud kirjanikku olla käind nõudmas kirjastajalt epigrammi väljajätmist, mis sündindki siis, sest juba raamatu I trükis „Looduse“ kirjastusel puudus see epigramm, nagu puudub see ka toimetajate poolt väljalastud eksemplaarides. Nende kahe kirjaniku vastava mõjuavalduse teatele lisab juure autoriteetlik isik oma kirjas, et üks kolmas tuntud kirjanik luband üliõpilasseltsi „Veljesto“ samuti puruks peksta, nagu ta teind seda kord „Kommertsi“ restoraani puhvetiga.

Kenad mõjuavaldused, mis annaksid moraliseerimiseks igatahes märksa rohkem pidepunkte, kes Tartu vabrikantide kirjanduslikud harrastused, kui küll vaevalt olid ise lugend „Dünamist“ vaid tegid nähtavasti oma autoriteetlike otsuseid, üksi nende allakriipsutatud ja kättenäidatud kohtade järele, millele juhti nende tähelepanu kohvijoomisel „Lindas“ või „Werneris“, kus kohtavad meie seltskonna pea kõik kihid üksteist. Sest raske on olla nii härdaloomuline ja uskuda, et Tartu vabrikandid loevad ka kirjandust. See võib olla nende hariduse ja vaimlise tasapinna juures üksi kauge tuleviku vagaks sooviks.

Kuid tulgu vaba sõna lämmatamine kas kirjanikkude või vabrikantide poolt, ühte viisi hukkamõistetav on see alati. Kuid käesoleval juhusel oleksid pidand valima „Dünamise“ arvustajad oma märgilauaks surveavalduse algatajad, vähemalt eestkätt, ja siis muidugi ka vabrikandid kaaki tõmbama, aga ikka kronoloogilises järjekorras. Nüüd aga valasid just kirjanikud, nagu Barbarus, üksi vabrikantidele oma kõlblist viha, jättes asja algatajad-kirjanikud silmapaari vahele.

On avaldatud võõrastust selle usuliku tunde tõusu puhul, mis esimene eesti mütoloogia doktor Loorits nõudena väljendab oma kirjutuses. Kuid see võõrastus on ainult näiline ja seletub kõik kergelt, kui asume ajaloolisele vaatepunktile. Tuletagem meelet ainult, et meie muinasloos kaks teeneterikkamat meest, Jakob Hurt ja M. J. Eisen, olid pastoriid ja on siiski pühendand suurema osa oma elust eesti väärtumalate leiutamiseks, jättes säält juures vist küll mõnigi kord unarusse piibli Jumala teenistuse. Kui nüüd nõuab eesti mütoloogia esimene doktor uut usulikkust, siis tasub ta sellega ainult mineviku võla. Ei ole seegi liig, kui Dr. Loorits oma usulikkuse vajaduse äratundmises läheks kas või lauakirikus käijate registreerimiseni, sest kui oli vaja välja mõelda selleks, et leiaks ristiusk levitamist ja tunnustamist, mõni tuhat kuradit ja inglit, miks ei peaks olema tarvilik tänapäeval, kus kirikud kipuvad uuesti tühjaks jääma, selliste uute verevärskendajatena Dr. Loorits oma uue usutundega, kes võiks aga tõhusamate tagajärgede saavutamiseks collaborateerida pr. Marta Lepp-Vardi-Kirschbaum-Utuste taraismiga, pipardades seda kõike ka veel Tallmeister-Kuljuse protestantismiga. Ristsugutused uskude ajaloos on olnud alati vilja-

kandvad. Ning siin ei puudu lootusrikkad väljavaated dünaamiliseks usuliseks liikumiseks ja meil jääks ainult soovida, et vabariigi valitsus tuleks vastu ühelt ülalnimetatud poolt juba esitatud palvele: anda maaalaele rahvuslikule kogudusele. Kas ei sobiks selleks Tallinnas Seevaldi maad, kust oleks maasaamisega ühes loota ka uue koguduse liigete juurekasvu?

Aga vast veelgi rohkem lõbu kui valmistavad seda naljaarmastajatele „Dünamise“ surveavaldajad ja arvustajad, teevad seda selle koguteose toimetajadki. Noored kirjandusteadlased, kirjanikud ja õpetlased olid pagana vahvad mehed, kui hakkasid toimetama „Dünamist“. Vahvad ja julged! Otse imesta, ehk nagu lugesin kord ühe läti laadakaubitseja kuulutuselt: seisa ja imesta.

Sest toimetajad leppisid esiteks sellega, et ümber lõigati nende teos vastavalt mõne kirjaniku soovile.

Teiseks lõikasid nad ise ümber oma väljaande, kui oli ilmud „Postimehes“ mahategev arvustus, päälegi seni arvustuse alal täieliselt *homo novuselt*.

Tehes sellise eneseruunamise, tundsid „Dünamise“ toimetajad aga oma endise mehelikkuse uut ja vast viimast paisu ja vist selle julguse värskes tõusus trükkisidki nad ära koguteosest väljalõigatud epigrammid, aga juba kui tsitaadid „Postimehest“.

Aga kas ei tuleta meele see viimane võte vähe sellist nooremate noorurite (keda noorurid ise nimetavad küll pisuriteks, pilkajate kirjaviisis kahe „s“-ga kirjutatult on see muidugi kuritahtlik väänamine!), selliste noorurite teguviisi, kes hoiab kinni ema seeliku hännast ja hüüab küla-onkule, peites ise oma pool nagu ema seeliku völdidesse: „ma ei ütlen sulle et isa täna kuke tappis?“

Nähtavasti on „Dünamise“ toimetajad isegi asunud samale seisukohale, trükkides oma koguteose lisan-duse — kollasele paberile.

Sellist julguse väljendust tuleb ette veel teiselgi kujul igapäevases elus, kuid siis nimetatakse seda harilikult: taskus rusika näitamiseks.

Aga selle uue ja leidliku julguse demostreerimisega pärast õnnestund eneseruunamist, asetasid „Dünamise“ lugupeetud toimetajad endid ise samale tasapinnale, kus asusid ja asuvad: nende poolt süüdistatav eesti praegune ühiskond ja kahe- sugu- sed surveavaldajad. Viimased üheskoos „Dünamise“ toimetajatega aga moodustavad kena seltskonna, keda vaatled mõnusa muhelemisega, kuigi toimetajate rühm eraldi võetuna tuletab meele mulle väikese mälestuse minevikuist: suuremas seltskonnas oli tek- kind tõsine tüli juudi ja kellegi teise vahel, kuna kumbagi sõbrad püüdsid hoida eemale vastaseid üksiteist. Eriti sõjakas oli aga juut, kes kogu aeg palus teda ümbritsevaid sõpru: hoidke kinni mind, muidu lõõn maha ta (s. o. oma vastase). Kui aga rabeles lahti enese see vastane teda hoidvate käest ja suutis joosta ligemale mõni samm juudile, pani viimane — plehku selle eest, keda seni tahtis maha lüüa kogu aeg.

„Dünamise“ toimetajad ja ühtlasi väljaandjad, kas ei tuleta nad meele veidi seda mahalööjat juuti?

Aga kui see ongi nii, siis tõstab seegi asjaolu selle raamatu ümber keeva elu naljakeeriseid ja pakub muhelevat mõnulemist harrastavalegi lugejale „hubase äraoleku,“ nagu armastas öelda kadund A. Kitzberg.

„Lendav Hollandlane“

XIII. Tormiline kokkupõrge

Ratsanikud kõnelevad endi vahel:

„Mulle näib, sõber Faustino,“ ütleb Lara, sa sõid- dad Monticho majja sama kavatsusega kui minagi. Tunnista üles.“

„Tunnista sina enne.“

„Miks mitte. Ma ei tee sellest saladust. Kavatsen täna ta tütre kätt küsida.“

„Mina aga,“ ütleb Calderon, „tema tütre tütre.“

„Tähendab tüli pole meie vahel vaja. Olen nõus hakkama sinu onuks. Luban sulle isegi osa väna- mehe varandusest.“

„Mulle pole dollaritki vaja, nii armastan teda.“

„Mina veel enam,“ ütleb Lara.

„Võimata! Ma lähen hulluks armastusest Dolorese vastu. Usun, ma tapan ta, kui ta mulle korvi annab.“

„Ja mina tapan Carmenit, kui ta mulle äraütleb. Kas loodad kordaminekule?“ küsib Lara.

„Muidugi,“ vastab Calderon. „Ma tantsisin te- maga ja kõnelesin talle komplimente. Pigistasin isegi ta väikest kääkest. Ta oli mulle lahke ja ma arvan, korvi pole karta.“

„Mis aga ütleb tema? Vana ise?“

„Teda ma just kardangi. Nüüd, kus tänu kullale ta maa-ala väärtus kümnekordseks tõusnud, tont võtku, ta viimaks ei tahagi meid.“

„Arvad sa, et keegi pääle tema sind ei võiks segada? Kas sa võistlejaid ei kardad?“

„Võistlejaid on terve kari. Nagu sinulgi, Lara. Kuulsin, et Doloresega kurameerivat noor meriväelane briti fregaadilt. Kõneldakse, neid olevat koguni kaks. Üks seisab ees minu, teine — sinu teel. Tead ju millised jutud linnas liiguvad. Väidetakse, et sinu võistleja olevat kõik teised jumaldajad üle trumpand, sinagi ühes arvatud.“

XIV. Tüürita laev

San-Francisko sadamas seisab laev, mille ninale on kirjutatud „Kondor.“ See väiklane, umbes 600 tonnilise mahuga laev, on määratud kaubaveoks ja, otsustades nime järele, kuulub ta Ameerikale, sest lind, kelle järele ta ristitud, on nimelt selt merelt pärit. Lehviv lipp kinnitab tema vahvust; see on kolme värviline. Lipu alumine võõt on punane, ülemine aga jaguneb kaheks: lipuvarda poolne osa — sinine, teinepoolne — valge; sinisel pinnal — üksik täht viie langeva kiirega,

See on ise stiili laev. Kaptan on „Kondoril“ ainus tshiililane. Madruseid sel laeval pole üldse. Niipea kui laev sai vaevalt ankrut heita, jooksid nad kõik kullajahile. Paigale jäi meeskonnast vaid kokk, kes pärit Sansibarist. On veel laeval kaks suurt ahvi, toodud Borneo reisilt. Osa laadungist oli määratud San-Franciskosse, osa läheb Valparaisosse, kuid kunas „Kondor“ sinna jõua, seda ei mõista kaptengi arvata.

(Järg läh. nrs.)

Eesti Münchhausen

„Odamehele“ kirjutand A. Jürgenstein

(Algus „Odamees“ nr. 2/35)

Kaart, mis eksijad õigele teele viis

Oli kord jutu all metsas eksimine ja harutati küsimust, kas see õige on, et inimene, kes metsas eksinud, ikka ringikäies jälle ühte ja sinnasamasse paika tagasi tuleb, kust ta oma eksikäiku algas. Mõned tõendasid, et see tõsi olla ja nimelt sellest tulla, et samm, mis parema, tugevama jalaõga tehtakse, pikem olla vasaku jala sammust ja inimene niiviisi ikka paremat kätt ringi käib. Säält mindi üle eksimise pääle hobusega sõites, kes leidvat õiget teed juba talviste metsateede rägastikus, kui ta kord säält läbi on sõitnud. Vana Eglon mõtles järele ja arvas, et see mitte mingisugune looma loodud sund ei ole õiget teed pidada; ka inimene võida targalt arupidades teedega õigeks saada, kui ta omale näituseks õige kaardi eksimise korral joonistab. Tema ühes Uue-Vändra valla kirjutajaga Ado Lindega (pärasine „Postimehe“ ärijuht ja endine Vihtra mõisa omanik) sõitnud kord ilusal talvisel kuuvalgel ööl Vädrast läbi Rapla metsade Tallinasse. Mets olnud täis puuvedajate teid, kuid üks, suurem tee olnud rohkem ära sõkutud ja nemad pidanud sellest sõites kinni. Kuid viimaks hakanud siiski kahtlema, kas see tee ikka tõesti õige on ja Tallinna poole välja viib. Näidanud nagu teeks ta käänusid sisse, mis vast jälle tagasi viivad, ja kui tee viimaks kahte suuremaste harusse jagunenud, siis olnud hää nõu kallis, kummat kätt sõita, sest nad ei teadnud enam, kus kohal nad õieti on ja kuspool Tallinna. Seltsimees olnud külmal ööl päris meeleheitel, mis teha. Sääl aga tulnud vana Eglon hää nõu pääle. Ööl oli vaikist ja pehmet lund sadanud, nii et sõitjate nahkne saanitekk ilusa lume korruga kaetud.

H. Zille joon.

„Lapsed, kus on siis teie täna hommikul surnud vennake?“
„Ah, tohtri-härra,“ vastavad lapsed, „ema läks kodunt ära ja pani Hansu kummuti sahlisse, ja meie ei tohi temaga enam mängida!“

Vanamees võtnud piitsavarre ja joonistanud mõne tõmbega lume sisse Eesti kubermangu kaardi, kuhu ära tähendatud Tallinna ja teiste linnade asukohad, niisama ka tee, mis Vädrast Rapla poole viib. Ja see kaart teinud asja kohe selgeks ja joonistaja näidanud Lindede paremat kätt tee haru kui õige kätte, mis nad ka tõepoolest metsast välja sihile viinud.

„Väga hää,“ tähendas jutu pääle keegi uskmatu Toomas, „kuid mis kasu on kaardist, kui eksija, kes ta lahti lööb ei tea, kus kohal ta sel silmapilgul on, kui ta kaarti hakkab vaatama. Niisugusel korral ei aita isegi trükitud kaart, veel vähem kaart, mis eksinud inimene piitsavarrega saanitekil oleva lume sisse joonistab.“

See loogika pani vana teekäija mõtlema ja piinlikku seisukorda, nii et vaikima pidi ja jutu teisale pööris.

Huvitav ja õnnelik välgulöök

Oli jutt haruldastest pikseõnnetustest. Eriti käsitati n. n. keravälku, mis mõnikord tulekerana murul jookseb, vahest ka toauksest sisse veereb, kas teisest uksest jälle kahjuta välja läheb, või aga ahju, pliida alla ja säält korstnasse minnes suure pahvatusega lõhkeb ja purustab. Tuli küsimus, kas tohib pikse vihma ajal hobusega kiiresti sõita, või on parem hobust seisma jätta. Mõned tõendasid, et kiire liikumine pikse lööki külge tõmbavat ja teati imelikke lugusid jutustada pikse löökidest sõitjate pihta. Ühe sarnase keerulise loo juures lõi vana Eglon mõttesse ja arvas, et temal ka kord niisugune narr lugu ette tulnud, kui ta piksevihma sajuga suvel Vädrast Pär-

H. Zille joon.

Pühapäeva hommikul: „Kanäe, meheke, Jorh on nädala jooksul jälle midagi õppind, — ta näitab juba võmmile tagumenti.“

nu poole ühe hobuse vedruvankriga sõitnud. Sää — Massu laane vahel teel — käinud hele välgujuga temal üle silme, nii et päris palav tunne olnud, ja selle järele kole kargatus, mis tema täitsa uimaseks löönud. Kui ta jälle toibunud, olnud vihm üle, tema vankrist välja paisatud üle hobuse päa ja maanteel postina püstitajalu seismas ja hobuse poole vaatamas, kes omalt poolt otse imestava pilguga teda silmitsenud. Hobune olnud täitsa lahti rakendatud pikse lõögist, vankri aisad hobuse kõrval maanteel maas, sedulga rihm aiste küljest sõlmest lahti harutatud, ohjad valjaste rõngastest lahti, nagu inimese kätega näpitsatud, look maanteel maas — ja hobune, vanker ja kõik hobuseriistad täitsa terved, nii et hobuse kohe uuesti võinud ette rakendada ja teed jätkata.

Selle õudse loo lõpul lasi jutustaja silmad sügava tõsidusega laudkonnas ringi käia: keegi ei muiganud — ja seisukord oli päästetud.

Erakordsed nähtused mesiniku elust

Egloni vanaisa oli Rannu valla talunik Tartumaalt, ka hää jutumees, kuid tema elus oli palju vähem erakorralisi sündmusi. Poja jutustuse järgi olnud tal palju mesipuid, muidugi endise aja pakkpuid, milledega vanamees meisterlikult osanud ümberkäia ja ka poja välja õpetanud.

Kord kevadel mesilaste pereheitmise ajal läinud isa ja ema palava ilmaga heinamaale, kus kuiv loog üles võtta olnud ja polnud võimalik mesilaste juurde jääda, kus kibedat pereheitmist oodata olnud. Kinnitatud pojale, et ta hoolas valvama oleks, et sülemid ära ei lenda. Vaevalt olnud kell kümme, kui mesilased ühe puu juures paksus tropis keerlema hakanud. Et ka teine puu rahutut olekut näidanud, siis olnud karta, et kui asi ja toimetus aeglaselt sünnib, pered siis kokku lennata võivad. Olnud tarvis kähku toimetada. Poisil olnud must villane kuub seljas. Ta võtnud selle pika varuka otsast peoga kinni, jooksnud otse mesilaste paksu lennu sekka ja ajanud säääl kuue käikse kesk nende hulka püsti. Sülem lasknud kohe käevarre ümber kampa ja Eglon raputanud nad pakkpuu lennuaugust sisse. Vaevalt saanud ta puu püsti tugede vahele seada, kui juba teine pere väljas olnud. Jälle seesama manööver: pere käevarre ümbert tühja puusse — ja kolmandat peret püüdma. Nii püüdnud ta sellel päikesepaistelisel päeval 12 sülemit üksteise järel kinni, paigutanud puudesse, ilma et ainustki pistet oleks saanud.

Agas mitte alati pole mesilased nii vagased ja häatahtlikud. Üks külaline teadis kõnelda kuidas vihased mesilased parves hobuse kallale asusid, kes higiselt põllutööst toodud ja mesilastest päale tuule kõie otsa sööma pandud. Nad nõelanud hobuse nii ära, et see üles paistetunud ja surnud. Samast hobuse surnuks nõelamisest teadsid mitmed ette tuua, ilma et see suurt tähelepanu või imetust oleks esile kutsunud. Sellepärast jäi Eglon veidi mõtlema ja vestis loo mesilaste kokkupõrkest hanedega.

Ühel ilusal päeval tulnud tema Rannu talu haned ligidaleolevast tiigist kaldale ja siis pikas reas, hanemarsis, 12 hane üksteise järel, otse mesilasse, kus suur hulk mesipuid sees. See ootamata külaskäik vihanud mesilasi, sest et haned hoolimata just lennuteele asunud. Mesilased tulnud määratul hulgal puudest välja hanede kallale ja nii suure ägedusega,

et kõik 12 hani surnult samasse ritta maha jäänud, kuidas nad marssinud.

„Kuidas ulatasid mesilaste lühikesed nõelad hanede sullekasukast läbi?“ imestas üks külaline.

„Küll nad teavad, mis teha,“ vastas Eglon. „Ikka silma nõelaga, ikka silma!“

Ja siis oli kihvti mõju muidugi suurepärase. Pimedaks torgitud linnud jäid uimaseks ja ei mõistnud enam kuhugile laiali jooksta!

Ka siga ei ole nii rumal, nagu harilikult arvatakse

Vändra tummade koolil oli kaunis suur Kingisepa talu kasutada, mille kooliarmastaja krahvi proua Mellin Vana-Vändra mõisalt koolile oli ostnud. Talu oli kooli direktori kasutada, kelle käes ka tummade kostipidamine oli. Talust saadi tummade söötmiseks kõiksugu toiduaineid. Eglon oli tubli põllumees, kes talu hääs korras pidas. Tal oli aga alati sekeldusi Vene kiriku salmilauljaga, kellel ka väikene Järve talu oli ostetud, mille piirid Egloni taluga kokku puutusid. Salmilaulja loomad pääsesid tihti Kingisepa vilja, mis nagu harilikult, naabrite vahel pahanud tekitas. Ühel niisugusel sõnelemisel, kus salmilaulja oma hooletust loomadehoidmises ei tahtnud tunnistada, pahvatas pahane Eglon: „Teie k...d olete kõik just kui tõrvaga ristitud!“ Võib arvata, missugust mõju avaldas õigeusu kirikuametniku päale sarnane ütetus, kus Vene usu mõnitamises nalja ei mõistetud. Eglonil läks vaja palju lepitavaid sõnu tarvitada, et vihast salmilauljat vaigistada, kes kohtusse kaevata ähvardas.

Selle tüli puhul tuli muidugi kõne alla loomade kavalus, kuidas nad salaja vilja mõistavad minna, kõigest järelvalvest hoolimata. Ja säääl jutustas Eglon ühest haruldasest kavalast vanast emisest, mis tal kord Kingisepa põldudel kahju teinud.

Olnud parajasti rukki valmimise aeg, kus emis õõsiti kadunud. Saadud viimaks jälgile, et emis oma kõva kärsaga talliukse lahti kangutab ja rukkisse läheb, ilma et põldu vaadates väljastpoolt mingit vilja maha sõtkumist näha oleks. Kuid viimaks selgunud ometi asi. Siga läinud kõrge ja paksu rukkisse vesivagu mööda kuni keskele põldu ja säääl hakanud ta rukkipeid maha kiskuma, närima ja pahnama. Hommikuks olnud ta ilusasti täissöönnult laudas tagasi.

Et neid sea õõretkeid hävitada, lasknud ta väravale, mis õuest rukki põllule välja viib, kõva lingi ette teha. Värava postisse puuritud auk, auku kõva konks sisse, mille taha väravalt langev pikk puulink vajus. Kuid ei kestnud kaua, kui emis juba selle lingi kärsaga mõistis üles tõsta ja värava lahti sai. Siis löödi lingile värava postisse tugev pulk, et teda üles tõsta ei saaks. Varsti mõistis aga emis seisukorra. Kiskus hammastega päälmise pulga august välja, tõstis lingi üles ja värav oli endiselt lahti. Nüüd löödi link ja pulk kõrgemale posti külge, kuhu sea nina ei ulatanud. Ka selle takistuse võitis lõpuks emise intelligents. Ta ajas värava posti najale enese tagumistele jalgadele püsti, hüppas veidi veel ja oli pulga otsas hammastaga kinni, mille välja kiskus ja ikkagi rukkisse läks.

Ei aidanud selle sea kavaluse vastu mingi muu abinõu, kui loom aida (sulgu) panna, ära nuumata ja tema karjeerile ühel sügishommikul lõpp teha. Tummadel oli nii kui nii liha tarvis.

Isikuloolisi anekdoote

Käesoleval aastal „Odamees“ hakkas tooma isikuloolisi anekdoote ja mälestusi eestkätt meie kultuuritegelaste kohta, nagu neid liigub seltskonnas. Loomulikult ei saa nende puhul vastutada, kas kõik sarnases redaktsioonis oma alguse on saand, kas neil tõepõhi olemas. Arvame et seesuguse materjali kogumisel ja avaldamisel kultuurajalooliselt oma väärtus on. Oleksime tänulikud, kui meie lugejaskonnast meile saadetaks samalaadilist materjaali eestkätt meie vanemate tegelaste ja sündmuste kohta.

Vähesed vist küll teavad, et meie skulptor Jaan Koort on varasemas eas ka luuletand ja nimelt vene keeles. Kahjuks lubab mu vilets mälu tuua ühest intiimsest koduluule laulust ainult kaks järgmist rida:

„Vot dom, gde ja rodilsja,
Vot sad, gde ja guljalsja.“

*

Kadund dr. Luiga'l oli äärmiselt terav vahekord oma kaasparteilase A. Veileriga, kelle tegevuse vastu astus ta järsult, eitavalt kohe juba alguses. A. Veiler aga oli tööerakonnas oma mõju tipul, kui riigikogusse tuli dr. Luiga. Tööerakonna rühma toas kohtas dr. Luiga ka riigikogu liiget A. Veileri ja ulatas teretuseks käe temalegi. Ennast täis A. Veiler (see oli enne sotsial. Lugovoi paljastusi) ei võtnud vastu dr. Luiga teretuseks ulatatud kätt. Dr. Luiga ei hämmastund sellest sugugi, vaid tõmbas ise ühe käega A. Veileri käe ja patsutas teisega Veileri õlale, öeldes: „Ma niisuguseid otsekoheseid väikseid kelme armastan.“ (R. S.)

*

Kord küsitud Jaan Tõnissonilt, kas ta ka üliõpilaspõlves juba oli täiskarsklane või tegi mõnikord siiski suu alkoholiseks. Ta vastas: „Ma jõin kui kaan.“

*

R. Paris'e joon.

Poeet Jaan Koort

Ed. Vilde jutus „Kui-val“, kus kujutatakse ühte restoraa-nis olemise lugu, ütleb

autor: „Sigines juure üks kelner.“

*

Fr. Tuglas pahandab Vilde üle omas kirjutises „Eduard Vilde ja Ernst Peterson“ (Noor-Eesti Album III), et Vilde on ütelnud ühe naistegelase iseloomustamiseks sõna — muide väga tabava — „närtstössakas“.

*

August Alle mitmekülg-sed kalduvused ja võimed ei avaldu mitte üksi luules ja stiilis, vaid kord nähti teda ühe tuntud Tartu lokaali leti taga puhvetis toimetavat ja talitavat nagu vilund puhvetipidaja kunagi.

*

Kord Karl August (Hindrey) „Automaadis“ ühe laudkonna juures, asudes sinna otse koduseks, ütles juurerutand teenistusvalmle kelnerile, kes ta soovide järele päris: „Mis Te küsite mis ma soovin tel-lida! Te peate ise teadma ja tooma, mis ma soovin! Ma pole siin selleks, et oma pääd vaevata, vaid et lõbutseda ja nautida.“

*

Kui V. Rিদala alles koolipoisina Kuresaares pansioonis oli, murdus juba tema kibestuv ja pessimistlik temperament esile. Elades sääl pansioonis ühes oma vennaga, sattus ta viimasega tülli ja hüüdis kõõki tormates: „Kirvest! Kirvest!“

*

Pagulase päevil Soomes elades, kusagil linnast eemal villas, Tuglasel juhtus õõsi tulikahju. Ta käsikirjad olid läind segamini ja lendu, ning neid pimedas püüdes sattus Tuglas kaevu. Tulikahju oli siiski õnneks: selle paistel oli hää oma märgi riideid ja füüsilist olevust kuivatada.

O. Krusten'i joon.

„Ma jõin kui kaan!“

*

Omal ajal asus Tartu Eesti korporatsioonide liit oma laulukoori loomisele, mille pääle pandi suuri lootusi ja millega ühenduses pidid seisma suured ja pikad väljamaa reisud. Laulukoori juhatajaks paluti Juhan Aavik. Viimane kutsuski mehed kokku, et teha katset selle koori loomiseks. Kui hääled proovitud, lasi koorijuhataja meestel ühisel jõul laulda mingit tuntud motiivi. Ja mehed mõirgasid nii et „Ugala“ konvent raksus. Oli laul lauldud, tõusis auväärt koorijuhataja püsti ja ütles: „Härrad, Teie hääled on puht-korporantlikud.“

Mehed arvasid selle all kiitust oma hääle suursugusele ning kõikide näol lehvib rahulolemise rõõm. J. Aavik aga märkas kohe meeste eksitust ja ütles: „Teie hääled on selleks liiga toored, et neist niipea saada asja!“ Nagu teada, läkski see laulukoor pea hingusele.

*

*Mis on Teie lapsele ilusam kingitus?
Sajad tuhanded kaasavaraks!
Pöörake veel täna E. Koguduste Kindlustuse
Seltsi poole Tartu, Suurturg 3, telef. 11-67.
Esindajad linnades ja maal.*

Soome kirjanik Juhani Aho läind kord — muidugi nooremas eas tuntud Kempri restoraani (Helsingis), mida sellal „kuldne noorsugu“ kõige eelistavamalt külastas. Ahol aga ei lastud sääll kuigi kaua viibida, vaid nii ütelda „visati välja“. Põhjus oli muide üsna ideeline ja rahvuslik: ta esines soome talupoja rahvariides.

Kunstnik Jaan Koort modelleeris riigivanemat K. Päts'i ja käis kohvikus ning, kui sõbrad küsisid, mis nad riigivanemaga ka räägivad, vastas kujur iseteadvalt: „Ajame juttu igasugustest riiklikkudest asjadest, teeme kavatsusi rahareformi teostamiseks ja igasugust muudki juttu on maailm.“

Lõppes modelleerimine, kunstnik oli õelnud oma sõna kujus, järg kõnelemiseks oli nüüd riigivanema käes. Vähemalt ootas kunstnik kaaluvat ja kõlisevat (ehk õigem krabisevat) sõna riigivanemalt. Aga K. Päts kiitis kuhu ega reageerind siiski, kui kujur tagatõukavalt tähendas, et sellane pää (elusalt muidugi!) vajaks ja kannaks vääriliselt krooni. Oodatud sõna jäi ütlemata ega tulnud seda ka mõni päev hiljem. Ootamisest tüdinend ja täiesti lootuse kaotand Jaan Koort kõndis siis energilisel sammul Vana-turu-kaelas ootavate ekspresside juure ja küsis, kellele leidub hästi närune ning must kartulikott. Üks kinnitas, et tal olevat kodus, ja sellega sobis kujuril kokkulepe ning Jaan Koort käsutas järgnevalt: „Võta see närune ja must kartulikott, mine sellega üles Toompääle riigivanema majasse, küsi sääll Konstantin Pätsi kuhu, pane kotti ja too minu juure sel adressil.“

Ekspress läks ja täitis täpselt ülesande.

Meie lugejatele

Kestnud trükitööliste streigi tõttu oli „Odamehe“ kui tehniliselt komplitseerituma ajakirja ilmumine viimastel kuudel takistatud. Kuna nüüd trükkimisvõimalused asemele kasvand uute trükitööliste võimetele vastavalt järjest lahedamaks muutuvad, võime hakata ajakirja korrapärasemalt väljaandma.

Palume oma lugejaid „Odamehe“ — meist mitteolenevaid põhjusil — viibimist lahkesti vabandada.

Neli esimest pilti artikli juures „Albrecht Dürer“ on meile tarvitada antud aj. „Noorusmaa“ klišeedekogust.

Trükiviga, mis tulnud klišeede trükikojas vahetussemineku tõttu ja mida vabandada palume: lhk. 78 oleva pildi all peab olema „Rüütel ja surm“, mitte: „Kolm ratsanikku“.

Kilde A. Tshéhovi märkmikust

Milline suur hulk on naiste seas idioote! Sellega oleme nii harjund, et ei pane tähelegi.

Tal oli elujanu, kuid talle näis, et viinahimu — ja ta sai joodikuks.

Erinevus mehe ja naise vahel: vananedes naine järjest memmestub, mees aga vananedes vabaneb kõigest memmelikust.

„Soovite süüa?“
„Ei, vastuoksa.“

Armastada ainult neitsilikke — on egoism: ot-sida naisest mida temas ei ole — pole armastus, vaid jumaldamine, sest armastada võib ainult omasarnast.

Õudne vaesus. Seisukord on meeltheitev. Ema — lesk, tütar — väga inetu neitsi. Lõpuks ema võtab südame rindu ja soovitab tütrele minna tänavale. Kunagi nooremana ta ise mehe teadmata käis tänaval, et teenida ehete ostmiseks; tal on kogemusi. Ta annab tütrele näpunäiteid. See läheb, kõnnib õhtuni, kuid ükski ei taha teda: inetu. Paari päeva pärast võtsid tema tänaval kolm joodikut. Ta tõi koju paberraha, mis osutus vanaks kõlbmatuks loteriipiletiks.

Ohvitser käis saunas ühes oma naisega, ja tent-sik pesi neid mõlemaid; nähtavasti ei pidand nad teda inimeseks.

Inimene armastab kõneleda oma hädadest, kuid ometi on see kõige ebahuvitavam tema elus.

Looge enestele võimalus oma vanaduspäevi muretult veeta!

*Pöörake veel täna E. Koguduste Kindlustuse Seltsi poole Tartu, Suurturg 3, telef. 11-67.
Esindajad maal ja linnades.*

Seminarist tuubib külas ladina keelt, iga 1/2 tunni takka jookseb ta tüdrukute tuppa ja pilusilmi kabistab ja näpistab neid, need kiljatavad, edvistavad, luksuvad naerda, — siis jälle raamatu kallale. Seda nimetab ta ise „värskendumiseks“

Perekonnas, kus on naine väikekodanline, kultiveeritakse kergesti sulisid, lontruseid ja ideetumaid tõpru.

Vastutav ja tegev toimetaja Carl Sarap / Väljaandja A. Kunnapu / Trükitud Ed. Bergmanni trükikojas / Tartu

Tulge Tartu näitusele 31. aug. — 3. sept. 1928. a.

Saapakauplus

LUDVIG OJA

Tartus, Kaubahoov 5
// Vastu Barklai platsi //

Soovitab suures valikus
igasuguseid jalanõusid
kõige uuema moe järele.

Töö korralik ja vastupidav.
Tellimised igasug. jalanõude peale täidetakse kiirelt.
Hinnad mõõdukad.

Ämmaproua
ERITS-BLUM

Peterburi tän. 17, krt. 6, telef. 909

Põnev ja huvitav on suur Tarzani-romaan

Metsade laps

Hind 2 krooni. — Saada igast korrallikust raamatukaupl.

A. KILMI toiduainete-äri
Rakveres, Pikk tän. 7.

soovitab igasuguseid toiduaineid, eraldi kõrge-
väärtuslist suhkrusiirupit ja mitmesuguseid
maistusi.

Ajakirja «Odamehe» varem ilmund numbreid
on saada raamatukauplustest ja hinna (50 snt.
eksempl.) ettesaatmisel võib tellida otse talitu-
sest (Tartu, postk. 51).

TALITUS.

Uus väärtuslik teos:

Ulenspiegel ja Lamme Goedzak

NENDE KANGELASLIKUD, LUSTILIKUD JA
KUULSUSRIKKAD SEIKLUSED FLANDRIAS
JA MUJAL

616 lhk. H. 4 kr. 75 s.

Pääladu Tallinnas K.-ü. „Rahvapäikooli“ raamatukauplu-
ses. Saada igast korrallikust raamatukauplusest.

Veel täna

tellige omale ja kingituseks paremale sõbrale
«Odamees». Tellida otse «Odamehe» talitusest
(Tartu, ajakiri «Odamees») või lähema posti-
asutuse kaudu.

TELLIMISHIND:

$\frac{1}{1}$ a. (12 nrt.) kojusaatmisega — 5 kr.
 $\frac{1}{2}$ " " " " 2 kr. 75 s.

Üksiku numbri hind 50 snt.

Järgmised raamatud ei tohiks üheski kogus puududa:

Bernhard Linde

TÕUSVA PÄIKESE MAILT

Reisivateid Siberist, Jaapanist, Hiinast ja In-
diast. 184 lhk., rea piltidega. Hind 200 mk.

Raamat on tunnustatud keskkoolide uute õppekavade kokku-
seadva komisjoni poolt sobivaks kasutamiseks keskkooli esi-
mises klassis reisikirjelduste lugemisel.

Bernhard Linde

AUGUST KITZBERG

Arvustuslik-elulooline essee. 48 lhk. suures
kaustas, hind 140 mk.

EESTIMAA ÕIGUSE AJALUGU
(Estländische Rechtsgeschichte)

Tartu Ülikooli professori dr. jur. Vilhelm von Seeler'i loen-
gute põhjal toimetand Georg Naelapea. Hind 140 marka.

Bernhard Linde

OMAD ja VÕORAD

Esseed.

Kaanejoonistus Ed. Ole'lt, 164 lhk., Hind 200 marka.
SISU: 1) Esteetilisest maitsemisest, 2) Peeter Altenberg,
5) Eino Leino elust ja loomingust, 4) A. H. Tammsaare. Jooni
elust ja loomingust ja 5) Edvard Munch.

Heinrich Bergner

LÜHIKE KUNSTIAJALUGU

Felix Beckeri täiendatud saksakeelse neljanda trüki järele tõl-
kind Arma Kristen. Toimetand Hanno Kompus ja Bernhard
Linde. I osa 208 pildiga, hind 480 marka.

Heinrich Bergner

LÜHIKE KUNSTIAJALUGU

Felix Beckeri täiendatud saksakeelse neljanda trüki järele
tõlkind Arma Kristen. Toimetand Hanno Kompus ja Bern-
hard Linde. II osa 149 pildiga, hind 400 marka.

Huvitavam, värskem, haaravam päevaleht Eestis on

„Rahva Sõna“

*Suurte rahvahulkade, linna ja maa demokraatlikkude kihtide
häälekandja*

Pääle sisukate artiklite põnevad ja värsked uudised, teravad
vested, huvitavad päevakajad, tõsised kirjanduse, kunsti ja teatri
arvustused, kino, spordi teated, kohtukoja sündmused jne.

Läbilõiked poliitika- ja majanduselust

*Igas numbris sütitavat nalja / Põnev romaan / Tellides
odavam päevaleht*

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasusused ja oma telli-
miste vastuvõtjad.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Väike-Pärnu mnt. 31

„ELU“

Võru- ja Petserimaa häälekandja.

Ilmub igal kolmapäeval ja laupäeval.

„ELU“ on rahvalik ja edumeelne ajaleht.

„ELU“ ümber on koondunud rohkesti haritlasi, ühis- ja seltskonnategelasi.

„ELU“ kaudu saavad lugejad kõige põhjalikuma ja asjalikuma käsituse meie kodumaa
kõige vähem tuntud nurgast — Setumaast.

„ELU“ on pildirikkaim ajaleht Eestis.

„ELU“ tellijad saavad hinnata kaasa eraldi lehel romaani, mida võib kokku kõita.

„ELU“ tellijad saavad tuntava hinnaalandusega põllumaj. ajakirju: „Põllumees“, „Talu“,
„Uus Talu“ ja „Karjamajandus“.

„ELU“ kuulutustel on suur mõju, sest teda loetakse Võru- ja Petserimaal rohkem, kui
teisi ajalehti kokku. Kuulutuste hind 5 mk. millim. küljel, 10 mk. tekstis
ja esiküljel.

„ELU“ tellimishind aastas on ainult 450 snt., 6 k. 250 snt., 3 k. 130 snt., 1 k. 45 snt.

„ELU“ tellida võib igast postkontorist ja raamatukauplusest.

Toimetus ja talitus asub Võrus, Katariina t. 4. Postkast 16.

Telefon 58 ja 131.

Tartu Ühispank

Tartus, Rütüfli tän. 4
Telef. 141

Võtab raha hoiule
makstes ajakohast kõrgendatud protsenti,
annab laenusid välja
ja toimetab kõiksugu panga-
operatsioone

Raamatukogudele,

„Odamehe“ lugejatele ja sõpradele
soovitab „Odamehe“ talitus ajakirja „Odamehe“ aasta-
käike, mida on veel ainult piiratud arvul olemas:

- „Odamees“ 1919, toim. F. Tuglas. H. 50 snt.
„Odamees“ 1919, toim. A. Alle H. 50 snt.
„Odamees“ 1922, toim. A. Kivikas. 204 lhk., 243
pilti; H. 1 kr. 25 s.
„Odamees“ 1923, toim. C. Sarap, 336 lhk. 499 p.
H. 5 kr.
„Odamees“ 1924, toim. C. Sarap, 352 lhk., 586 p.
H. 5 kr.
„Odamees“ 1925, toim. C. Sarap, 152 lhk., 200 p.
H. 3 kr.

Ajakirja „Odamehe“ sisu on mitmekesine, väärtuslik ja vananematu. Tellijatele saadab talitus raha ettesaamisel omal kulul kätte.

Adr.: Aj. „Odamehe“ talitus, Tartu, postk. 51.

Sõnavara kirjastuse

uudiseid:

- J. SPYRI: Kodutu. Noorsooromaan. 140 lhk. h. 1.50
ROPE KOJONEN: Önn. 80 lh.
JAAN JÖEPERA: Vana Joosu. Novell. 72 lhk. —.90
Georg Bernhard Shawi mõisteid ja mõtisklusi 184 lhk. 2—
RUDOLF SIRGE: Maanteel. Novellid. 168 lhk. 2.—
RUDOLF SIRGE: Võõras võim. Novellid. 1.50

Soovitavad raamatud

F. WASSERMANN'I & F. KLUGE KIRJASTUSEST

TALLINN, Pikk t. 7. Kõnetr. 28—48.

- ADELHEIM-LAURENTY, Die Genealogie
der alten Familien Revals. 1925 . . . Kr. 4.—
ALNPEKE, Dittlieb von, Die livländische
Reimchronik. 1848 Kr. 2.40
BIENEMANN, Prof. Dr., Der Dorpater
Professor. G. G., Parrot und Kaiser
Alexander. 1902 Kr. 1.50
— Aus Livlands Luthertagen. Ein Scherf-
lein zur 400 jähr. Gedenkfeier der Ge-
burt des Reformators. 1885 Kr. —.60
BLUNGE, Dr. F. G. v., Geschichte des
Gerichtswesens und Gerichtsverfahrens
in Liv-, Est- und Kurland. 1874 Kr. 7.50
FREY, Mag. th Joh., Die theologische
Fakultät der Universität Dorpat 1802—
1905 m. 35 Porträts. 1905. Köiimata
Kr. 1.20, köidetud Kr. 1.80
GERNET, Axel v., Die 1802 eröffnete
Universität Dorpat. 1902. Kr. —.60
JOHANSEN, Dr. P., Acht Bilder aus
Estland. 1615. 1927 Kr. 1.60
Keila kirikuvoormündrite arveraamat
1472—1553 (Das Rechnungsbuch der
Kegelschen Kirchenvormünder (1472—
1553). Toimetanud Dr. O. Johansen . Kr. 2.—
SERAPHIM, Dr. E., Livländische Ge-
schichte. 2. trükk. 1904. 3 köidet . . . Kr. 6.—
— Baltische Geschichte im Grundriss 1908 Kr. 1.75

KARL HOLST & K^o

BENSIINI AUTOMAAT-JAAM

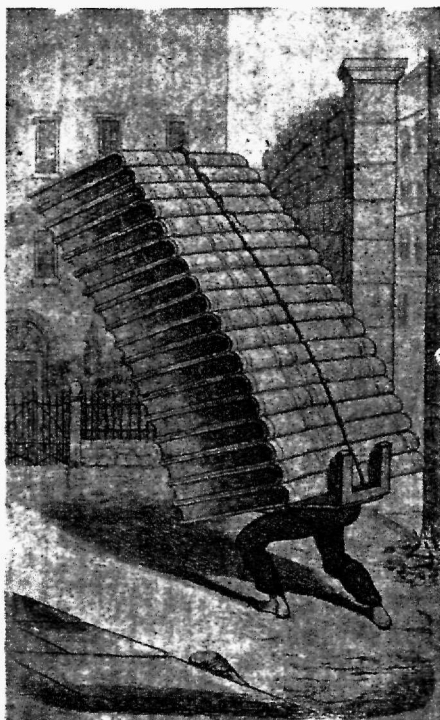
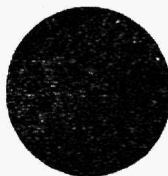
TARTUS, SÕÕGITURUL NR. 3

AUTODELE

PRIIMA KERGE,

«DAPOLIN-BENSIIN»,

AUTO-ÕLI — Standard Motor Oil
ja teised sordid

V. a.

raamatukogude juhatajad!

Kuna viimasel ajal on ilmund rohkesti uusi väärtuslikke raamatuid, nõuavad neid raamatukogude lugejad. Sellep. tuleb teil neid ka lugejatele anda!

Ärge vaevake end mitmest kohast tellimisega, kui meie kaudu **kõiki** uudisteoseid kui ka veel üldse müügilolevaid raamatuid saada võite.

Soovikorral saadame uuemate väljaannete **nimekirju**, ning seame asjatundlikul kaasabil kogusid kokku. Soovitame kogude **rakendustarveid**.

Kõidame raamatuid tugevasti ja võisilemata hinnaga.

Raamatukogudele kõige **kõrgem hinnaalandus**.

Järelepärimiste pääle teatame raamatute hindasid.

Raamatute hinna ette kättesaamise puhul saadame raamatuid kogudele ja eraisikutele **omal kulul** välja. Lunasaadefis läheks eeskätt väikese tellimise puhul kulukaks.

Saatke aegsasti nimesikud sisse, lisades juure vajalikke andmeid. Tellimiste täitmine korralik ja kiire.

Arvesse võttes raskusi, mis on eeskätt maal asuvate raamatukogude korraldajatel uuemate ja paremate raamatute kohta ülevaate saamisel ja nende muretsemisel, jääme lootma, et kõige päält **Viru- ja Järvamaa** raamatukogude tegelased lahkesfi meie poole pööravad.

Austusega

„M. Saar’e“ raamatukauplus

(end. JOH. SARAP)

RAKVERES, Pikk tän. 13 (end. Harju Panga ruumides)

„SAKALA“ on suurim, loetavam ja mõjurikkam provintsileht Eestis.

„SAKALA“ on vanemaid praegu ilmuvaid Eesti ajalehti; 23. märtsil s. a. möödus 50 aastat „Sakala“ asutamisest C. R. Jakobsoni poolt. Juubeli puhul märkisid teised ajalehed üksmeelselt „Sakala“ tähtsust Eesti avalikus elus.

„Vaba Maa“ päätoimetaja Ed. Laaman kirjutas „Sakala“ juubeli puhul: „Ma pean „Sakala“le ülima tunnustuse andma, mida leht võib saada — tunnustuse võistlejalt, päälinna ametivennalt . . . Siin pütakse nähtavasti sihikindlalt oma enda lehe tüüpi välja arendada, laia lugejaskonnaga, mitmekesisest, aga ühtlasi tõsist ja kaalukat provintsilehte . . . „Sakala“ on kahtlemata juhtiv leht meie provintsi ajakirjanduses.“

„Postimehe“ toimetaja Anton Jürgenstein kirjutab: „Uuemal ajal näitab ta („Sakala“) jälle tõusu ning edu, mis tema ühele esikohale tõstab meie provintsilehtede seas.“

„Sakala“ ilmub kolm korda nädalas, vähemalt kuue leheküljelisena.

„Sakala“ valgustab õiglaselt, kokkuvõtlik-asjalikult, kuid sääljuures elavalt kõiki päevaküsimusi.

„Sakala“ toob järjekindlalt pilte ja karrikatuure kodu- ja välismaa tähtsamatest päevaküsimustest.

„Sakala“ annab kõigile lugejatele kaasa pildilehe, kokkukõidetava romaanilehe ning poolaasta ja pikema aja tellijad saavad hinnata kaasandena põllutöö-ajakirja „Uus Talu“.

„Sakala“ lugejate arv tõuseb 8000-ni.

„Sakala“s kuulutamine on kõige otstarbekohasem ja tagajärjekamm, sest teda loetakse meie kodumaa jõukamas nurgas — Viljandimaal ja linnas — igas perekonnas.

„Sakala“ maksab ainult 60 senti kuus.

„Sakala“ kuulutuste hind on: kuulutusküljel — 4 snt., 1-sel lhk. 8 snt., tekstis kuulutuskirjaga 10 snt., tekstis teksti kirjaga 12 snt. iga millimeeter ühel veerul.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Tellige „SAKALAT“, kuulutage „SAKALAS“!

TARTU FÜSIOTERAPÖITILINE ASUTIS

(Vesiravila)

Tartu pärmivabriku juures, Pikk t. 58/62, telef. 34

Juhatab prof. Dr. med. L. PUUSEPP

Saadaval pärmivedeliku (praaga), söehappe, hapniku ja teised arstlised vannid.

Ravitsemine elektriga, valgusega (kõrguspäike), mitmesuguse massaašiga ja arstlike gümnastikaga.

Võetakse vastu ambulatoorseks arstimiseks haigeid, kes kannatavad jatkuhäiguste (ishias, nõiralgia, halvatused), südamehäiguste (myocarditis j. t.), soonte-häiguste, ainetevahetusrikete ja naistehäiguste all.

Asutis on avatud äripäevadel kella 8 homm. kuni kella 7 õhtul. Igasugune ravitsemine sünnib arsti järeelvalve all. Asutise assistent võtab vastu igapäev kella 10—12 homm. ja 3—5 p. l.

Ravitsemistasu linnaarsti kinnitatud hinnakirja järele.

TOILA

suvitusrannas Virumaal
toad pansiooniga

Address: Toila, «Männimõis»
Telefon: Toila nr. 15

★

Toila on kaunimaid, vaikumaid ja odavaimaid suvitusrandu Eestis. Merekallas, sügav Pühajõe org ja Oru loss laialdase pargiga moodustavad Toila ilu. Lähikonnas vaatamisväärlisi kohti. (Ontika, Voka, Kohtla tööstus jne.)

★

Telefon. — Telegraaf. — Postkontor.
Ühendus Jõhvi raudteejaamaga (3 km)
Arstid. — Apteek. — Kauplused. —
Seltsimaja.

Koolid, õpetajad, kasvatus- ja haridustegelased, omavalitsused, raamatukogud, avalikud tegelased — teile on möödapääsematult tarvilik koguteos „Tartu“.

Teie eneste, õppiva noorsoo, lugejas- ja kodanikkonna huvides!

KOGUTEOS TARTU

ilmus Tartu linna-uurimise toimkonna korraldusel ja toimetusel
Tartu linna väljaandena

kaustas 27×18 sm., sisaldades 728+XII lhk. eestikeelset osa, 78 lhk. prantsuskeelset resümeed ja plaanide, kaartide ning tabelite erivihu, koosnedes kolmest eriraamatust. Koguteos sisaldab 8 iseseisvat plaani ja kaarti, 49 plani- ja kartogrammi ja ligi 200 pilti ning dia-
tono- ja aritmo-kartogrammi,

Müügil on „Koguteos Tartu“ kõigis kodumaa suuremais
raamatukaplusis ja kirjanduse ladudes.

Maaraamatukogudele ja õpetajatele 10%-line hinnaalandus.

Kindlapalgalisile isikuile on teenistusasutise, ettevõtte või mõne maksuvõimelise organisatsiooni vastutusel ettenähtud
ostusoodustus 4-kuulise järeelmaksuga.

Pääladu asub Tartus, Linna statistikabüroo juures, Gildi tän. 8, tel. 10-66.

Saatekulud võtab pääladu tellimisraha ettesaamisel oma kanda.

Hind: kr. 16.50 nahk-kalingurköites, kr. 16.00 kalingurköites ja kr. 14.00 brosheeritult.

Arvustajate arvamus koguteosest:

A. Jürgenstein. — (Post.“ nr. 306/307 — 10./11. XI. 27. a.)

„Tartu linnale jääb selle suure teadusliku töö väljaandmisega teene linnauurimise alal midagi korda saatnud olla, millele tervel Balti riikide piirkonnal väärilist ei ole kõrvale seada.“

Riigikohtu Esimees K. Parts. — (Kiri Tartu linnavalitsusele 13. I. 28. a.)

„Teos pakub ääretut huvi mitte üksi meile kohalistele kaasaeglastele, vaid ka kaugemal olijatele, kellel meie maaga poliitiliselt või teadusliselt tegemist on, tulevastele põlvetele kuidas ka ajad ei muutuks.“

J Kents. — („Vaba Maa“ nr. 300. — 22. XII. 27. a.)

„Raamat peaks tingimata teed leidma koolide- ja rahvaraamatukogudesse. Eriti tuleb selle raamatu tähtsust koolide suhtes alla kriipsutada.“

Rektor prof. H. Koppel. — („Post.“ 4. XII. 27. a. nr. 330).

„Võib ütelda, et ilma selle raamatuta läbi ei saa keegi, kellel tegelikult linna elust ja asjaajamisest osa tuleb võtta, olgu ta majaperemees, ärimees ehk koolimees, arst, advokaat või muu avalikust elust huvitatud tegelane.“

Õpet. geograaf E. Markus. — („Kaja“ nr. 288 — 9. XII. 27. a.)

„Eriti vajalik on ta koolidele. Koduloo õpetajad leiavad temast materjali igasugustele teemidele, ajaloo esindajad loevad mõnuga arenemislugu, maadeteaduslased saavad andmeid geograafiliste küsimuste kohta.“

Prof. A. M. Tallgren, Helsingi ülikoolis. — (Kiri Tartu linnavalitsusele 3. I. 28. a.)

„Teos on Tartu linnale väga suureks auks; ma kahtlen, kas ülepää on palju seesuguseid mitmekülgeid täitsa objektiivseid ülevaateid teistest linnadest. Meil Soomes küll ei ole.“

Koguteose geograafilise osa kohta kirjutatakse:

Prof. Sten de Geer, — Stokholmi ülikooli geograafia professor.

„See on suur ja täpne teos, mida me lähemal ajal kasutada tahame õppetöös siinses geograafia instituudis.“

Prof. Jean Brunhes, — Collège de France'i geogr. professor Pariisis.

„See on ilusamaid, täpsemaid ja tusedaimaid töid linnageograafia alal, mis on senini ilmund.“